

Natur i Göinge

ÅRSSKRIFT FÖR GÖINGEBYGDENS BIOLOGISKA FÖRENING. Ny serie. Nr 53. 2022

2022

Natur i Göinge

Årsskrift för Göingebygdens Biologiska Förening

Ny serie. Nr 53

Innehåll

1-2

Leif Nordin
Ordföranden har ordet

3-6

Thomas Johnsson
Inventering av ägretthäger i Hässleholms kommun år 2022

7

Ole Tryggesson
Årets växt i Göinge: Vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*)

8-11

Lars J Jonsson
Dallerspindlar i takhörnen inomhus - den större dallerspindeln är numera vanlig

12-16

Thomas Johnsson
Naturen öster om Vinslöv i ett naturhistoriskt perspektiv

17-25

Crister Albinsson
Mossor i Göingebygden

26-27

Björn Ekberg
Bilduppslaget: Intressanta fåglar

28-30

Bo-Göran Andersson
Store och Lille mosse - Naturparadis i Göinge

31-32

Carl-Axel Andersson
Mossor vid Skärsjön

33-38

Lars Olsson
Observationer av nattskärnor i norra Skåne

39-43

Håkan Winqvist
Fågelringmärkning på Hovdala 2022

Omslagsbilden:

Vår mossexpert Carl-Axel Andersson inventerar mossor i ett biotopskyddat område sydväst om Skärsjön.
Foto: Thomas Johnsson

- 44-45** Nils Arne Andersson
Fågelrapport 2022 från Fågglasjö
och Store damm
- 46-49** Pål Axel Olsson
Insekter vid Mölleröd, sydost om
Finja
- 50-52** Magnus Wall
Dagfjärilar på Linnéängen år 1980
- 53** GBF:s temagrupper

Ordföranden har ordet

Leif Nordin, ordförande

Under året har jag träffat många tjänstemän från kommunens förvaltningar, länsstyrelsen, HIBAB och Hässleholms Miljö. Vårt budskap från GBF är, att värna och gärna öka den biologiska mångfalden i kommunen. Det visar sig, att alla som jag har träffat instämmer i att vi måste göra något. Alla kan bidra med något. Det blir en win-win situation. Det är dessutom mycket stimulerande att få träffa dessa positiva personer.

Ett mycket trevligt initiativ från Thomas Johnsson är att GBF har genomfört en utbildning för anställda på tekniska förvaltningen i Hässleholm om vikten av just "biologisk mångfald". 52 personer deltog i utbildningen, varav fyra politiker. Jag fick förmånen att inleda och Thomas höll i taktpinnen. Cassandra Hallman från Naturskyddsföreningen, Pål Axel Olsson från Lunds universitet

**"Äldre årgångar" av Natur i Gö-
inge** finns i begränsat antal till salu.
Önskade exemplar erhålls genom
att nedan angivet belopp sätts in på
föreningens bankgiro 394-6803. Ange
vilka årgångar som önskas! Årg 1951-
62: 5 kr/ex, årg 1972 och 1976-77: 10
kr/ex; årg 1978-2022: 20 kr/ex.

En portokostnad på minst 20 kronor
tillkommer.

och Linda Hellberg från Helsingborgs
kommun medverkade också i utbild-
ningen.

Vi är nu i skrivande stund (oktober)
938 medlemmar. Det är bra. Vi är en
stor förening, men vi kan bli större. Vi
kan även bli fler medlemmar på vår
Facebooksida, där vi nu är 1 250 med-
lemmar. Det är många som besöker vår
Facebook-sida - mellan den 1/1 och 30/9
har vi haft över 160 000 besök. Wow!
GBF har, som vanligt, genomfört många
aktiviteter men intresset att delta ser ut

att ha svalnat. Men vi är inte unika, andra föreningar har samma problem. Tyvärr har jag ingen lösning på problemet men det är kanske någon av alla våra medlemmar som har några bra förslag. Hör gärna av er till mig!

Naturum i Hässleholm.

GBF hade ett givande samtal med de tre kommunalråden om ett **Naturum** i kommunen. Efter mötet gav politikerna HIBAB:s VD, Kent Johansson i uppdrag att ta fram ett förslag på plats och hur ett Naturum skulle kunna se ut. Kent informerade GBF:s styrelse om ett mycket bra förslag hur ett Naturum skulle kunna se ut i ladan vid Dalleröd, Hovdala. GBF har hela tiden blivit **informerad** och vi har kunnat lämna synpunkter. Tyvärr har inte politikerna satt ner foten och beslutat om ett Naturum. GBF kommer att uppvakta den nya kommunledningen nu efter valet för att trycka på i ärendet.

GBF har tagit fram en utställning om naturen i Hässleholms kommun och den hade passat som hand i handske i ett Na-

turum. Ett Naturum i Hässleholm hade blivit ett fantastiskt fönster för alla som besöker Hässleholm och även för kommunens invånare, där vi kan visa på den fina naturen som vi har i Hässleholm.

Jag har lyssnat på *"Tankar för dagen"*, med Claes Hulting där han beskriver mötet med den "lilla sädesärlan" som hälsar på i hans trädgård. Och det är ju hur trevligt som helst. Tyvärr har inte Arne Gustavsson och jag sett den lilla sädesärlan på våra gräsmattor **under 2022**.

Claes nämnde också att British Medical Journal publicerade en artikel 2011, där man påvisade att man lever i snitt 4,2 år längre om man har en riktigt bra och engagerande fritidssysselsättning.

Jag vill påstå att alla medlemmar i GBF är engagerade på ett eller annat sätt och med det så lever vi längre.

leif.nordin1@outlook.com

Floragruppen studerar hålroten

Foto: Thomas Johnsson

Inventering av ägretthäger i Hässleholms kommun 2022

Thomas Johnsson (text & foto)

Under en period kring mitten av 1800-talet blev ägretthägerarnas vackra fjäderplymer mycket populära som hattdekorationer (så kallade ägretter) och stora mängder fåglar dödades runt om i världen. Under ett år hanterade till exempel ett Londonbaserat företag fjäderplymer från 190 000 ägretthäger (!), vilka anskaffats av jägare från stora delar av världen. Runt om i världen slaktades miljontals vita hägrar men som tur är upphörde den intensiva handeln i början av 1900-talet.

Ägretthägern häckar numera framförallt i den sydöstra delen av Europa - ofta kolonivis i stora, grunda träsksjöar och då helst i bladvass med inslag av buskage och låga träd. Övervintrar i Medelhavsområdet eller i Afrika. Under senare decennier har den dock expanderat sitt utbredningsområde åt väster och nordväst, bland annat upp mot Belarus, Baltikum och Finland.

Ägretthägern är fortfarande en relativt sällsynt, men regelbunden gäst i Sverige och har observerats i alla landskap under årets alla månader. 2012 säkerställ-

Ägretthäger i tät strandvegetation

des den första lyckade häckningen av arten i Sverige, vilket skedde vid Storsund på östra Gotland. Paret lyckades föda upp minst tre ungar. Obekräftade uppgifter indikerar att en häckning skedde på samma plats några år tidigare. Sedan dess har den snabbt etablerat sig som häckfågel i två kolonier, en på norra Gotland och en söder om Kalmar. 2021 upptäcktes en häckande koloni i Tåkern, såvitt känt den första häckningen i Sveriges inland.

Ägretthäger, Tormestorps båthamn

I vår kommun noterades den första kända observationen av ägretthäger vid Finjasjön en dag i mitten av juli 1970 av Gösta Dahlgren. Ytterligare ett exemplar noterades i Osbysjön två år senare (1972). Själv såg jag min första ägrett på hemmaplan i Finjasjön i slutet av maj 1984.

Fram till år 2000 gjordes sammanlagt åtminstone sju kända observationer i vår kommun (1980, 1984, 1989, 1993 (2 obs) och 1995 (2 obs)), samtliga vid Finjasjön.

Under perioden 2000 till 2009 ökade antalet observationer till sammanlagt 16 och hägrarna sågs, förutom i Finjasjön, även vid Magle våtmark och Skeingsjön.

I diagrammet (*figur 1*) har jag ställt sam-

man alla rapporterade observationer i Artportalen av ägretthäger inom Hässleholms kommun under perioden 2010 till 2022. Av detta framgår det att antalet observationer fullständigt ”exploderat” från 2018 och framåt. Lägg märke till att 2022 endast omfattar månaderna januari till och med september.

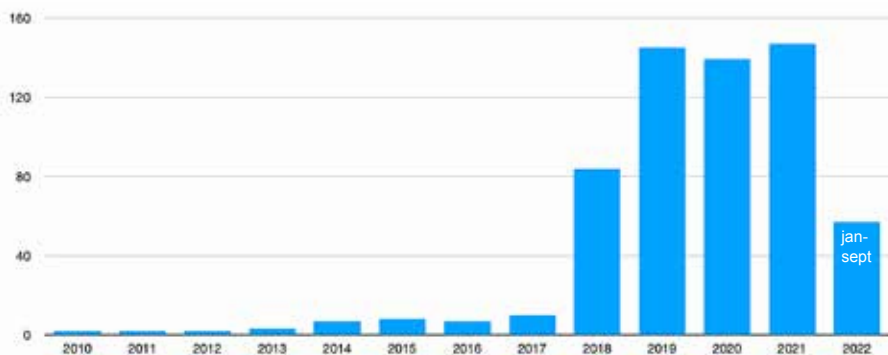
Några observationer har innehållit flockar om tio individer, eller fler. Den största flocken observerades i Finjasjön av Sture Persson den 24 september år 2020: 17 individer (!).

Nya lokaler tillkom under aktuell period: Store mosse, Fåglasjö, Ballingslöv, Tyringe, Malsjön, Lursjön och Hörlinge ängar. I bifogad karta (*figur 2*) över Hässleholms kommun framgår det var arten observerats, dels totalt sett men även specifikt under år 2022.

Numera ser man också enstaka exemplar även under vintermånaderna (december), medan de större flockarna noteras från sensommar och höst.

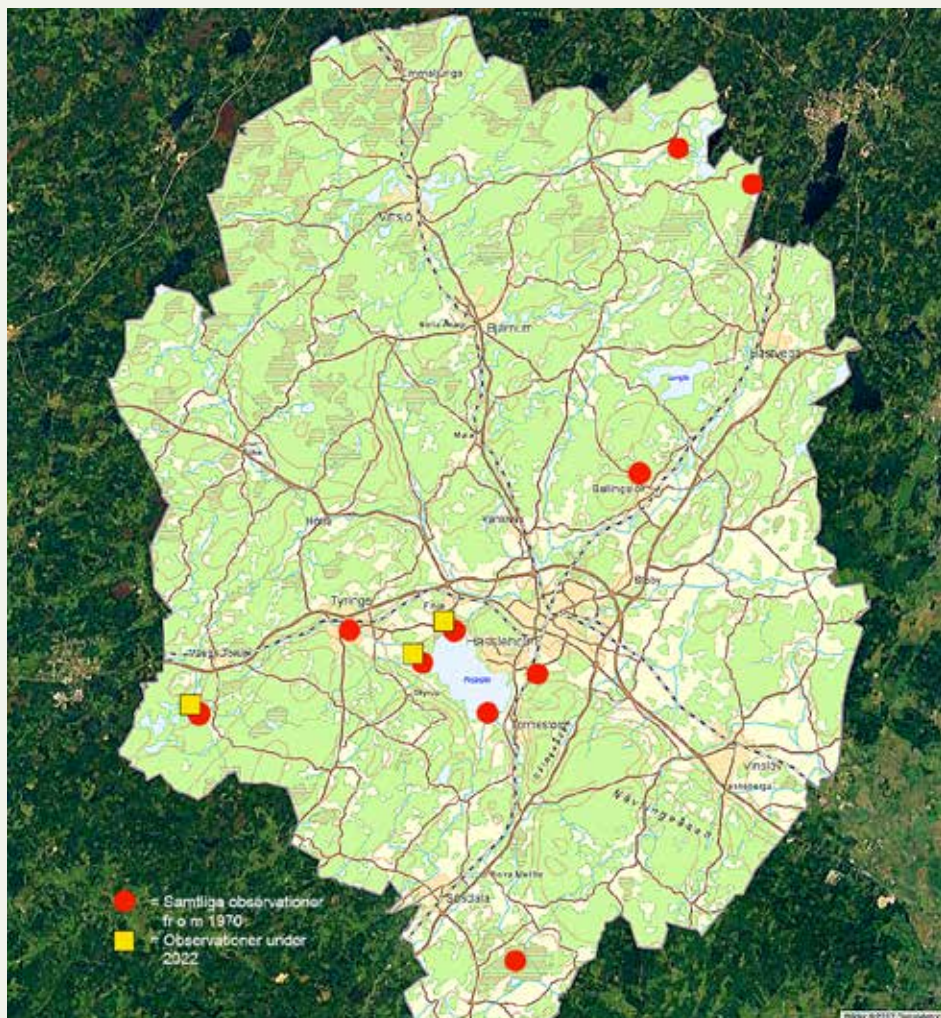
Skånes Ornitologiska Förening har uppmanat oss att ha ett speciell fokus på ägretthägern under 2022. Detta för att kunna uppdatera aktuell status för ägretthägern i Skåne - en art som högst sannolikt kommer att häcka i vårt landskap inom något eller några år. Inom vår kommun är Finjasjöns nordvästra delar med stora bladvassbestånd och videbuskage en högst tänkbara häckningslokal, liksom de norra delarna av Store mosse.

Naturen är ju i ständig förändring, vissa fågelarter försvinner (ofta på grund av effekterna av våra mänskliga aktiviteter) medan andra arter tillkommer. Hit räknas alltså ägretthägern men också arter som svarthakad buskskvätta, sydlig blåhake, brandkronad kungsfågel, sydlig gransångare, trädgårdsträdskrypare, toppskarv och svarthuvad mås.

Figur 1. Diagram över observationer av ägretthäger i Artportalen 2010-2022.

Figur 2: Karta över Hässleholms kommun med lokaler som besökts av ägretthägrar

Referenser

Aronsson, N. 2012. Landets första säkra häckning av ägretthäger, *Vår Fågelvärld*, 2012, nr.5, sid:12.

Aronsson, N. 2019. Snabb framryckning av flera arter i landet, *Vår Fågelvärld*, 2019 nr 6, sid:7.

Mullarney, K. Svensson, L. Zetterström, D. 2009. Fågelguiden, *Europas*

och medelhavs-områdets fåglar i fält. Stockholm: Albert Bonniers förlag. Ägretthäger. Wikipedia (svenska). 2022.

thomas@clangula.se

Årets växt i Göinge: Vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*)

Ole Tryggesson (text & foto)

Vattenklövern vill jag presentera som årets växt. Dess blomma har en skönhet som går ut över det vanliga, men mer om växten som helhet. Det är inte en klöverväxt. Enda likheten med klövern är de trefingrade bladen. Den håller till i alla typer av kärr och är vanlig i hela landet. Den har krypande eller flytande jordstammar som ibland bildar mattor som man till och med kan gå på (om man har modet för detta). Blad och blomstjälkar bildas från jordstammens ändknopp.

Nu är det maj/juni månad. När jag kommer ut i kärret på Åraslövs mosse har växtligheten vaknat. Jag fastnar ganska snart vid vattenklövern som står i blom. Det är en av de tidigaste blommorna i kärret. På 20-40 cm långa skaft ser jag 5-6 lila knoppar. Därunder 10-15 utslagna blommor. Blommorna har ett fyrflikigt foder och ur detta kommer en vit kronpip. Ungefär mitt på delas kronan i fem flikar. Här kommer bröllopsstassen. De tillbakarullade kronflikarna är på insidan täckta av vita hår. Vackert som om hon var bröllopsklädd. Det är så tacksamt att vattenklövern blommar precis intill spången, så det är bara att lägga sig ner och beundra och begrun-

da blomman i makroformat. Ibland ser man någon humla som besöker blommorna. Det bjuds på "godis" vid basen av fruktämnet. Humlor står för den huvudsakliga pollineringen eftersom deras tunga räcker ner till kronpipens bas.

Det är inte färdigt med blommorna. De har något som är speciellt men inte unikt. Tar man en närmre titt så sticker ståndarna långt ut, medan pistillens märke inte kommer längre än till kronpipens öppning. Blomman bredvid kan ha en längre pistill, som lättare träffas av pollen medan ståndarna har stannat i växten vid kronpipen. Fenomenet kallas för *heterostyli* och det gör att växten bättre korsbefruktas. På Åraslövs mosse finns bägge typerna **blandade**. Frukten är en kapsel med bruna linsformade frön. Fröna innehåller luft som gör att de kan flyta iväg på vattnet. På vissa ställen finns enbart den ena typen av blommor. Då bildas inga frön för arten är självsteril.

Vattenklövern är ingen speciell Göingeväxt. Men för mig är den något extra när jag stöter på den. I mina ögon är det en av de vackraste blommorna som kan påträffas i Göinge.

Så till våren - ta på stövlarna och titta på vattenklövern; blomman klädd i bröllopsstass!

Vattenklöver, Åraslövs mosse

Dallerspindlar i takhörnen inomhus - den större dallerspindeln är numera vanlig

Lars J Jonsson (text & foto)

Den större dallerspindeln, *Pholcus phalangioides*, har blivit vanlig inne i hus i södra Sverige. Dess avlånga kropp och långa ben gör att många kallar den "långben" eller liknande. Att den är en spindel syns på att den har två kroppsdelar. Den är duktig på att fånga byten, även andra spindlar. Den har speciella sätt att fånga bytena. När den blir störd får den nätet och kroppen att dallra snabbt. Det finns mycket intressant att berätta om dallerspindlar.

Om man tittar inne i hus i södra Sverige, så hittar man ofta avlånga och långbenta spindlar. De sitter ofta högt upp vid takhörn, men ibland på andra ställen, som under trappsteg i trappor, under möbler och i olika skrymslen, gärna i fuktigare utrymmen som källare och toaletter. På vissa ställen kan de finnas många, inte sällan tiotals, tillsammans. Många dallerspindlar med stora nät som damm och annat fastnar i kan för en del se skräpigt ut, men de är harmlösa och håller undan andra småkryp.

Utseende

Den vuxna större dallerspindeln är långsträckt, 6-11 mm lång och med väldigt långa ben som är ca 50 mm. Framkroppen är nästan cirkelrund, med en mörk mittfläck och har ögonen i tre grupper. De mittersta främre ögonen är mycket mindre än de övriga som sitter i två täta grupper med vardera tre ögon. Bakkroppen är tubformad och med spinnvårtorna längst bak. Kroppsfärgen är ljusgrå-ljusbul med karakteristiska mörka teckningar på ryggsidan.

Dallerspindlarnas väldigt långa ben gör att de ofta kallas för "pappa långben" och liknande och blandas inte sällan ihop med andra långbenta småkryp, som lockespindlar och t o m med harkrankar. På engelska kallas de oftast "daddy long-legs" och det gäller dallerspindlar, lockespindlar och harkrankar. Ett par gånger har jag sett i dåligt över-satta naturprogram på tv en bild på en dallerspindel översatt som harkrank.

Större dallerspindel

Fångst

Dallerspindlarnas nät framstår som ostrukturerade och består av otaliga korsvävda trådar som bildar ett stort och glest, nästan osynligt, svagt kupolformat nät. Kupolen täcks av många trådar som håller nätet på plats. Dallerspindeln sitter med buken uppåt i nätet eller i nätet närmhet. Till skillnad från till exempel hjulspindlar som korsspindeln har fångstrådarna inga limdroppar.

I nätet finns både styva räta och elastis-

ka spiralvridna trådar. De elastiska drar ihop sig vid beröring och gör nätet tovtigt. Om en insekt rör nätet så skjuter dallerspindeln blixtnabbt ut spinntådar som lindar in bytet. De använder sina långa bakben för att linda in bytet genom att dra kraftig spinnväv från spinnvårtorna och dra dem över bytet. Bytet dras lite närmare och sätts i rotation. Dallerspindeln virar in bytesdjuret i spindelväv så att bytet inte kan röra sig. Spindeln biter därefter igenom paketet, i ett ben eller i en antenn, och förlamar bytet.

Den större dallerspindeln är också känd för att uppsöka andra spindlars nät för att fånga dess spindlar, deras bytesdjur och ägg. Dallerspindlar fångar ofta insekter i sitt nät, men flyttar sig även in i andra spindlars nät. De kan både bygga egna nät och vandra in i andra spindlars nät. Både små och stora spindlar kan

Hona med äggkokong

bli byten. Mest fångar de spindlar som inte har klistriga nät, men kan ibland bygga eget nät ovanpå andra spindlars nät för att undvika att fastna i de andra näten. De använder sina långa ben och försiktigt går på tå och rengör sina fötter regelbundet med munnen för att inte fastna i näten. Ungefär hälften av större dallerspindelns byten är andra spindlar. Resten av bytena är olika insekter.

Andra beteenden

Spindlar som tillhör spindelfamiljen *Pholcidae* kallas på svenska dallerspindlar. Det svenska namnet har de fått eftersom de får sitt nät att dallra i högt tempo när de blir oroliga. De drar med benen i nätet så att både nätet och spindeln dallrar i ett högt tempo som gör att konturerna försvinner och spindeln både ser större ut och blir svår att sikta in sig på och därmed minskar sin risk att bli byte.

Den större dallerspindeln lever i 1-2 år. Hanar blir vuxna under våren och försvinner under sommaren. Under sin korta tid som vuxna letar hanarna efter honor att para sig med. Honorna och unga individer kan däremot hittas året runt. Även honor med äggkokong kan ses under alla tider av året. Spindelspermier är väldigt långlivade. Efter parning finns spermerna i särskilda behållare hos honan. Där kan de finnas i god form under många månader. Honorna parar sig ofta med flera hanar. När det är dags för honan att lägga sina ägg befruktas äggen från spermabehållaren på vägen ut.

Spridning i Sverige

Det äldsta kända fyndet av den större dallerspindeln i Sverige är från Uppsala 1974. På 1980-talet började den större dallerspindeln dyka upp på enstaka ställen i Skåne. I mitten av 80-talet fanns en liten population i ett litet växthus på Domus i Lund. Under ett element eller en apparat på väggen brukade det gå att hitta enstaka individer av större dallerspindeln sittande med buken uppåt i sina nästan genomskinliga nät. På liknande ställen gick den att hitta ibland i växthus i Lund och Malmö i slutet av 1980-talet. I en varm och fuktig tvättstu-

ga på Linero i Lund blev jag 1987 visad på en population av större dallerspindeln. De första större dallerspindlarna i en lokal som inte var extra varm och fuktig såg jag på en toalett i en festlokal i Lund.

I början av 1990-talet etablerade de sig i badrummet hemma i huset i Lund. Ibland satt de i ett hörn, ibland i ett annat. Efter några veckor minskade andra spindlar märkbart i huset, så det blev klart att dallerspindlarna på något sätt verkade fånga andra spindlar. På vintern när det blev torrare i huset så försvann dallerspindlarna, på våren återkom de till badrummet. Var de fanns under vintern lyckades jag aldrig lista ut. Detta upprepades under några år. Efter några år fanns de året runt i badrummet, men också i andra delar av huset under sommarhalvåret. Vid toalettbesök hemma hos vänner och bekanta, på restauranger eller andra ställen borta undersöktes nästan alltid takhörnen för att se om där fanns dallerspindlar. I Lund och Malmö och andra kuststäder i västra Skåne fanns de redan ofta på 1990-talet.

År 1998 började jag jobba i Kristianstad. Då såg jag inga dallerspindlar där. De kom först några år senare. Under de första åren på det nya årtusendet började den större dallerspindeln även dyka upp i Mälardalen och i städer på Västkusten. På senare år har den även blivit vanlig i det inre av Skåne och i andra delar av södra Sverige upp till Gästrikland. Även i Norrlands kusttrakter hittar man ibland dallerspindlar, men då oftast i extra varma ställen som i växthus. Utbredningsgränsen ligger nu, vad det verkar, i Gästrikland.

Under 2010-talet påträffade jag ett par gånger större dallerspindeln även utom-

hus i Skåne, under trädgårdsbord, varuintag under tak och dylikt, men där klarar de sig bara på sommaren. Där jag bor nu flyttar de ut några meter till under ett trädäck från ett något uppvärmt trädgårdsförråd i vilket de finns året runt.

Utbredning i världen

Större dallerspindeln härstammar från Mindre Asien. Sedan länge är den känd från medelhavsområdet och sedan ca 300 år från södra Mellaneuropa. Av människan har den nu blivit spridd till nästan alla områden med subtropiskt eller tempererat klimat.

I England fanns den bara i södra delen till för 50 år sedan. Idag finns den i hela Storbritannien och tom på Färöarna. På Irland fanns den på 1970-talet endast längst i söder. När jag reste där på 1990-talet hade den spridit sig halvvägs norrut. Idag finns den över hela ön. Engelsmannen W.S. Bristowe visade på 1950-talet att större dallerspindeln bara finns i de hus där medeltemperaturen utomhus under året är minst 10 grader Celsius. Det gjorde han genom att besöka bed- och breakfastställen och där undersöka toaletterna. Så för dallerspindeln är utomhustemperaturen på något sätt kopplad till möjligheterna att kunna överleva inomhus. När man tittar på utbredningen hos andra spindlar som lever i hus eller grottor verkar utomhustemperaturen även för dem ha viss betydelse för var de kan överleva. Spridning

genom transporter sker säkert hela tiden, men klimatet avgör om de kommer att överleva.

Myten om dallerspindlarnas giftighet

Det finns en myt om att dallerspindlar är oerhört giftiga, men har för klena käkar för att kunna bita igenom mänsklig hud. Detta är inte sant, giftet är svagt för människor och andra däggdjur. I tv-programmet **Mythbusters** lät sig i ett inslag en av programledarna, Adam Savage, bli biten av dallerspindlar utan några problem, och dallerspindlarna lyckades också bita igenom huden. "Myth busted!". Storyn är underbar, men inte sanningsenlig, en typisk stadsmyt. Myten om giftigheten hos "daddy longlegs" finns dessutom även hos lockespindlar som ju inte är spindlar utan tillhör en annan ordning av spindeldjuren. De är ännu mindre möjliga då lockespindlar helt saknar giftkörtlar. Först för några år sedan undersöktes vilka gifter en dallerspindel har och som väntat inget som påverkar oss människor utan är effektiva gifter på insekter och andra leddjur.

Övriga dallerspindlar

År 2022 finns inte mindre än 1 896 beskrivna arter av dallerspindlar i **världen** och troligtvis finns fler ännu inte beskrivna. Dallerspindlar är vanliga söderut, t ex vid Medelhavet finns många arter. Dallerspindlar fanns inte i Sverige för fyrtio år sedan. Idag är den större dallerspindeln *Pholcus phalangioides* vanlig och förutom den finns tre arter dallerspindlar **till, med** populationer i landet.

En dallerspindel som lever utomhus i människopåverkade områden i Skåne är den mindre dallerspindeln, *Pholcus opilionides*. Arten upptäcktes av mig

och Pia Andersson på banområdet vid hamnen i Ystad 2010 som ny för Norden. I Ystad har den hittats flera gånger i hamnen. Arten är sen länge känd som utomhuslevande i Mellaneuropa. Inomhus trivs den inte. Den finns i utrymmen som är mörka och blir uppvärmda av solen. Som exempel fanns den i vägkoner på parkeringsplatser och under plastskynken och annat bråte i Ystads hamn. I Kristianstad fanns arten år 2012-2013 i elkulvertar på banområdet. Därifrån försvann den senare. Eftersök på andra banområden i Skåne har inte gett något fynd.

En tredje etablerad art är turkos dallerspindel, *Psilochorus simoni*. Denna lilla och vackra dallerspindel är sällsynt funnen på några få ställen i Skåne, Västergötland och Stockholmstrakten. Den har hittats i mörka och svala lokaler, oftast kallare. Självt har jag haft **den i två torra** kallare där jag bott, i Lund och i Tyringe. Arten är säkert förbisedd.

Den i medelhavsområdet vanliga arten *Holocnemis pluchei* är funnen några gånger i Sverige. Första fyndet vid ingången till ett växthus i Nyköping 2008. Flera fynd har senare gjorts och nu verkar det finnas tre etablerade populationer i växthus i Sverige, en i Uppsala, en i Bergianska trädgården i Stockholm och en i Rydebäck utanför Helsingborg. Den har troligen kommit in i landet med importerade växter eller i varulådor. Utomhus är klimatet för kärt för den. Norr om medelhavsområdet där den är ursprunglig har den på senare år etablerat sig inomhus på flera ställen i Mellaneuropa. Mitt förslag på svenskt namn på denna snygga spindel är brokig dallerspindel.

larsjjon@gmail.com

Naturen öster om Vinslöv i ett naturhistoriskt perspektiv

Thomas Johnsson (text & foto)

Det är i mitten av augusti 2022 och ytterligare en värmebölja får temperaturen att återigen närma sig trettio grader denna sommar. Jag sitter med Johan Nilsson inne i storstugan på den vackra hembygdsgården Västergårda vid stranden av Vinslövssjön. Här inne är det svalt och skönt och vi bjuds på en härligt nybakad fika av hembygdsföreningen.

Johan är född i Vinslöv på 1940-talet och har ända sedan barnsben haft ett brinnande intresse för både historia och natur i Vinslövstrakten. Och det är för att samtala om hur landskapet och naturen utvecklats i Vinslöv och i jordbrukslandskapet öster därom, som vi träffas idag.

Johan berättar att tidigare, för sådär en 75-100 år sedan, var det ett betydligt mer

småskaligt jordbruk och därmed ett mer omväxlande landskap. Det var även mer öppet än idag. Åraslövs mosse, där man tagit bränntorv på delar av mossen, var till exempel helt fri från högväxande skog. I mitten av juli "höstade man mossen" genom slåtter och de kringliggande gårdarna disponerade varsin del av mossen. Detta pågick fram till cirka 1950. Det var - liksom idag - gott om orkidéer på mossen, minst ett tiotal arter. Dessa växte även rikligt i norra delen av mossen, där vi idag har vildvuxen lövskog. Numera är hela området, inklusive kalkrikkärret, ett naturreservat med skötselplan. Åraslövs gård var den stora gården med många anställda, och där dessa ofta bodde i små fastigheter på godsets mark. Gården ligger i gränzonen mellan sandig jord i väster och mer lerrik jord i öster.

Man brukade jorden med hjälp av häst och

Åraslövs gård, rationellt brukade åkrar och Åraslövs mosse längst bort

vagn och olika handredskap, och Johan berättar att man då lättare upptäckte men även sparade de markhäckande fåglarnas reden. Man satte ut käppar för att markera var till exempel rapphöns, storspovar och tofsvipor häckade. Till och med hästarnas hovar var känsliga för bona och de undvek därför att trampa på dem.

Bild 1. Vårbruket på gården Skogsgård år 1932 med den hästdragna såningsmaskinen. Gården belägen väster om Vinslöv mot Boarp. Ägaren Johan Nilsson till höger på bilden och sonen Karl till vänster.

Båda bilderna visar att mycket av gårdarnas dåtida arbetsmoment på åkrarna fick utföras till fots. Man gick t ex efter hästarna istället för att sitta i en traktor eller skördetröska. Ur ornitologisk synpunkt var detta en stor fördel då man lättare såg fåglarnas bo och därmed undvek att förstöra dessa (text: Johan Nilsson).

Idag bedrivs jordbruket modernt, rationellt och storskaligt och från de stora maskinerna kan man varken se eller undvika fåglarnas reden. Likaså skördar man ofta vissa grödor så pass tidigt numera att fåglarna ännu inte hunnit häcka klart.

Det här har naturligtvis påverkat den biologiska mångfalden och fågelfaunan på ett negativt sätt.

Kornknarren är en jordbruksanknuten fågelart som minskat dramatiskt i bygden, även om några enstaka observationer gjorts sedan 1970-talet fram till vår tid. Min morfar var född 1878 på gården Nybylund i Åraslöv, säger Johan, och morfar berättade att arten var en vanlig art på såväl ängar, gräsbesädda åkrar som längs bland annat Vinne å. Och väl känd av bygdens folk. Kornknarren minskade dock mycket märkbart redan under 1940-talet.

Vakteln är också en art som återfinns på

Bild 2. Bilden är tagen omkring 1930 i utkanten av östra delen av Vinslöv, där Vinslöv kan skimra i bakgrunden.

Öster om Vinslöv börjar sandjorden att övergå i lerjord och gårdarna bli större och mer bärkraftiga. Bilden visar det dåtida skördearbetet med den dåtida skördetrösken, den hästdragna självbindaren. Självbindaren som högg av sädessträna och band dessa till neker. Det krävdes dock att vissa arbetsmoment fick utföras förhand som t ex att sätta upp nekerna, så att dessa skulle kunna lufttorka innan man tog in dem på logen för tröskning (text: Johan Nilsson).

ängar och åkrar mellan Vinslöv, Åraslövs och Sörby - och den hördes faktiskt här regelbundet fram till 2010 - vissa år mer påtagligt än andra år, enligt GBF:arna Lars Åkerman och Lars-Erik Karlsson. I slutet av maj 2022 hördes faktiskt en vaktel på fälten vid Seneberga.

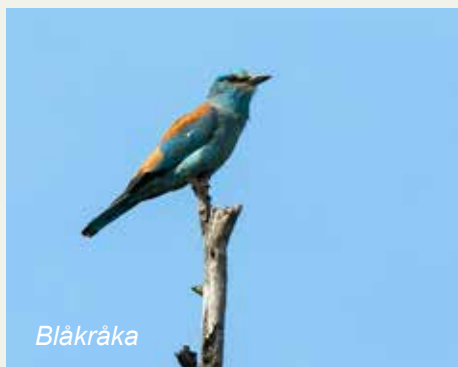
Fälthönsen raphöna och fasan ser vi numera bara sällsynt, speciellt vad gäller raphöns, suckar Johan.

Den vita storken har ju mycket glädjande återkommit som häckfågel öster om Vinslöv - och det efter ett uppehåll om cirka hundra år (se Natur i Göinge 2021). I år (2022) fick de ut tre flygga ungar!

Jordbrukslandskapets välkända fågelarter, storspov, tofsvipa och sånglärka, var tidigare vanliga i området men har under senare decennier minskat påtagligt.

Kornknarr

Blåkråka

Storspoven är tyvärr helt borta sedan den på 1950-talet häckade med cirka 15 par. Tofsviporna for väldigt illa, bland annat av den kalla våren 1966 och har inte återhämtat sig sedan dess medan sånglärkorna under senare år också minskat katastrofalt.

Stenskvättorna har försvunnit i samma takt som stenmurarna tagits bort och grävts ner, även om det aldrig funnits många stenmurar i detta område - och då i jämförelse med de välbyggda och vackra stenmurarna uppe i Lillaskog på Nävlingeåsens sluttning.

Man använde ofta mer naturgödsel tidigare, hade mer djur i drift och nyttjade mindre växt- och insektsgifter, vilket gynnade arter som gråsparv och gulsparr. Numera är de fåtaligt förekommande. Detsamma gäller våra svalor och seglare, som också gått tillbaka.

Gulärta i rapsfält

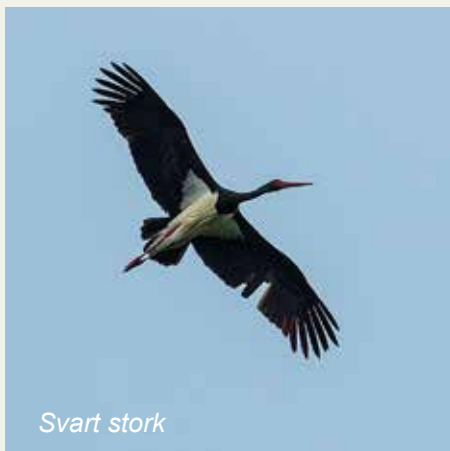

Vit stork på vallåker

Några fågelarter har dock ökat i antal; till dessa hör **gulärlorna, som verkar** ha anpassat sig till mer utpräglade åkermiljöer. På åkrarna öster om Vinslöv hittar man dem glädjande nog på ett 15-tal lokaler, bl a ute i rapsfälten. Även råkorna har under senare tid etablerat kolonier öster om Vinslöv, bland annat vid Stångabjär.

Vissa arter har en generellt ökande trend i Sverige. Hit hör bland annat gransångare, trana, grågås och glada - något även vi märker, säger Johan.

Även skogen sköttes på ett annorlunda sätt mot idag; **man "blådade"** ofta skogen, d v s man tog ut enstaka träd och till det använde man häst och vagn och ofta gjordes arbetet vintertid för att undvika markskador. Idag är det ofta "hyggesbruk" som gäller och återbeskogningen blir ofta till ensartade skogsplantager/monokulturer. Naturreservatet Tollaskogen mellan Vinslöv och Sörby är en förhållandevis orörd naturskog, där tidigare generationers ägare motsatt sig ett modernare skogsbruk - och till och med under årens lopp trotsat lagstiftaren. Resultatet har - genom ett markägarinitiativ - blivit en värdefull skog att bevara in i framtiden.

Svart stork

På många skogsgårdar i Vinslövabygden förekom skogsbete fram till 1950-talet, där hästar och nötkreatur (främst ungnötdjur) betade i skogarna under somrarna. Därmed hölls slyet borta och skogarna upplevdes som mycket öppnare, vilket i sin tur gynnade floran och rikedomen på bär - och i förlängningen även **skogshöns populationerna**. Johan berättar att strax väster om Nybylund fanns tidigare en betad ekskog, "Skogsfödan", där det både på torrare och lite blötare mark växte många olika arter orkidéer. På 1910-talet häckade här också 2-3 par blåkråkor. De häckade även i grov ekskog mellan Vanneberga by och Järseke, på nordsluttningen av Nävlingeåsen. De lär ha funnits här fram till 1930-talet.

Den mytomspunna fågeln, svart stork, lär enligt framlidne fågelskådaren Ulf Jungbeck häckat i Sörby - och då i ett skogsparti med gammelskog på Sörbytorps marker. Detta skulle ha ägt rum i början av 1930-talet. Mycket trovärdiga uppgifter, menar Johan.

Bivråken är också en fågel som blivit alltmer sällsynt, åtminstone som häckande fågel. Under 1960-talet och en bit in på 1970-talet häckade ett par regelbundet i en skogsdunge i byn Bjära.

Jag måste även omnämna två duvarter, säger Johan; förr i tiden var ringduvorna relativt skygga skogsfåglar, numera häckar de nästan i "var mans trädgård" och uppvisar väldigt lite skygghet. Under 1970- och 1980-talen var turkduvorna vanliga inne i Vinslöv men har därefter minskat i antal - idag finns kanske inte mer än 5-8 par. Orsaken står säkert att finna i att spannmålshantering vid Vinslövs mejeris silo har upphört!

Då det gäller däggdjur har Johan hört att man på 1910-talet troligen hade en liten

vildsvinsstam inom området men att man lyckades "skjuta ut" den tidigt. Idag har dock vildsvinen kommit tillbaka med besked, liksom dovhjorten. "Jag kan ibland se tiotalet hjortar på Åraslövs mosse - och här finns även rådjur", säger Johan. "Älgen har däremot blivit allt sällsyntare. Skogsharen har försvunnit, och jag tror man får gå tillbaka till 1970-talet för att hitta mina senaste observationer"! Fältharen har också minskat men finns kvar, liksom kaninerna. De sistnämnda hittar vi idag huvudsakligen på sandigare mark närmare Vinslöv.

Jag frågar Johan vilka förändringar i hans hemmamarken som han upplever har påverkat den biologiska mångfalden mest negativt under åren som gått? Han funderar en stund och sen svarar han: "Dikesrenar och stengårdsgårdar har minimerats eller tagit bort och öppna diken har lagts igen. Idag är brukningsytorna stora med rejäla monokulturer. Nyttjandet av kemikalier och konstgödsel har ökat och hästen (och många andra djur) är borta från bruket av jorden". Utvecklingen har alltså obeveklig - vare sig man vill det eller ej - tvingat brukarna till en rationell stordrift. Och detta urlakar den biologiska mångfalden!

Johan tror att tillgången på brukbart vatten i framtiden kommer att bli en ödesfråga. Något vi faktiskt ser denna sommar,

när stora delar av Europa har katastrofal brist på sötvatten, sannolikt som en effekt av klimatförändringarna.

Det görs många naturvårdsåtgärder; avsätts naturreservat, skapas våtmarker och ängsmarker med mera för att stoppa eller minska utarmningen av olika växt- och djurarter men frågan är om omfattningen räcker? Vi måste kanske ta till mer drastiska åtgärder för att bevara de naturvärden som återstår?

Dovhjortar vid Åraslövs mosse

Jag tackar Johan för det givande och trevliga samtalet och hembygdsföreningen för den goda fikan, och går ut i den intensiva eftermiddagshettan. **Något står inte rätt till med vårt klimat för närvarande!** Det känns lite skrämmande!

thomas@clangula.se

De stora fälten vid Åraslöv

Mossor i Göingebygden

Crister Albinsson (text & foto)

Mossor och andra växter

Till landväxter brukar man räkna fyra grupper. Den största och mest påfallande utgörs av kärlväxter. De tre övriga är "mossor", nämligen nålfruktsmossor, levermossor och bladmossor. Kärlväxterna kännetecknas bland annat av att ha ledningsvävnad (kärl), där vatten och närsalter respektive sockerlösning transporteras. Det förklarar delvis varför kärlväxter kan bli höga träd och buskar. Till kärlväxterna hör lummer-, fräken- och ormbunksväxter, och så naturligtvis alla blomväxter, dvs förutom träd och buskar även ris, örter, gräs och andra stråväxter. Men den här artikeln skall handla om mossor, och framför allt om mossor som vi kan hitta i GBF:s huvudsakliga verksamhetsområde, Hässleholms kommun.

Mossornas livscykel

Med livscykel menas här den serie av

stadier som en organism genomgår från ett fullbildat individ till en fullbildad avkomma i nästa generation. Förenklat sker detta hos alla tre mossgrupperna (nålfruktsmossor, levermossor, bladmossor) på följande sätt:

På mossplantan, gamofyten, bildas hanceller och/eller honceller. De bildar hanceller respektive honceller. Efter mognaden och under lämpliga betingelser sker en befruktning av honceller. Ur den befruktade honcellen växer ett helt nytt stadium fram, en sporofyt, som sitter på mossplantan. Sporofyten består av ett kapselskaft och överst en kapsel (*fig 1 och 2*). Efter en tid mognar sporer i kapseln (*fig 3*). När sporer är mogna öppnas kapseln, och de frigörs och sprids. När omständigheterna är de rätta kan sporer utvecklas till nya mossplantor, gamofyter. På detta sätt innebär mossornas livscykel en generationsväxling mellan gamofyt (på vilken gameter = könsceller bildas) och sporofyt (generationen där sporer bildas).

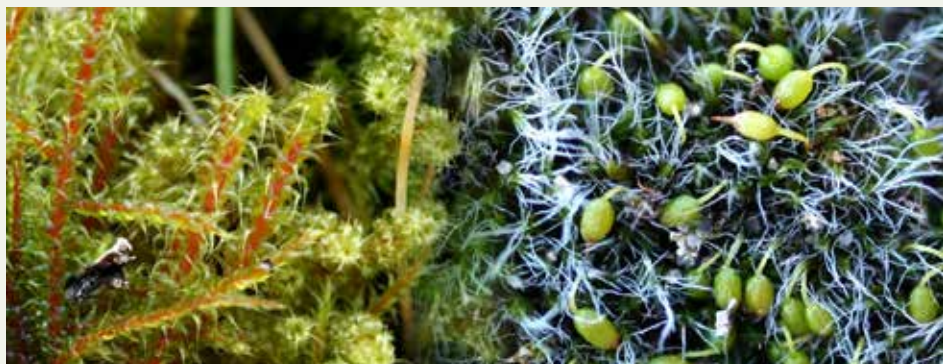

Fig 1. Två bladmossor, *gräshakmossa* och *hårgrimmia*. Fotot domineras av själva mossplantorna, gamofyter. *Hårgrimmia* är fertil, dvs man kan se de ljusgröna kapslarna som sitter på de i detta fall krökta kapselskaften. Kapslar med skaft utgör sporofyter.

Fig 2. Här samväxer en bållevermossa, **trädgårdslungmossa** (som dominerar fotot) med en bladmossa, **spåmossa**. Av spåmossan ser man här nästan bara sporofyter, de päronformade gröna (unga) eller bruna (mogna) kapslarna och deras skaft. Av trädgårdslungmossa finns här bara honplantor, som på ytan har små ljusgröna knölar, vilka är honorgan.

Fig 3. Några exempel på sporofyternas kapslar: överst **fyrtandsmossa** t.v. och **strimhättemossa** t.h.; nederst **äppelmossa** t.v. och **gul nålfruktsmossa**. Kapslarna är mycket variabla i utseendet och har många olika detaljer som är viktiga vid artbestämning av mossor.

Det är många egenskaper som skiljer de tre mossgrupperna åt. En av de viktigaste är de olika stadierna i generationsväxlingen. I särskilt hög grad gäller det sporofytens utseende, dess varaktighet och hur kapseln öppnas då sporena skall släppas. Mer iögonenfallande är kanske att bladmossor i allmänhet är större än de mindre levermossorna och nålfruktsmossorna.

Förutom ovan beskrivna sexuella förökning, förekommer hos alla tre mossgrupperna vegetativ eller könlös förök-

ning. Ofta sker sådan genom bildning av groddkorn, groddknoppar eller groddgrenar, som kan spridas från mossplantan och småningom växa ut till nya plantor. För vissa arter har sådan vegetativ förökning mycket stor betydelse för deras spridning och fortlevnad. Eventuell förekomst av, liksom utseende (form, cellantal, färg etc) på sådana vegetativa förökningskroppar, är ibland avgörande för en korrekt artbestämning av en mossa, inte minst då det är fråga om en levermossa.

Fig 4. Säckmossor är ett släkte inom den större gruppen bladlevermossor. Här är det en **säckmossa**-art som i skottspetsarna bär klumpar (de ljusgröna fläckarna) av en- eller fåcelliga **groddkorn**. Groddkornen är viktiga vegetativa eller asexuella spridningsorgan både hos levermossor och bladmossor.

De tre grupperna av mossor

Av den största gruppen, **bladmossor**, finns i vårt land drygt 800 arter av totalt ca 1100 för alla tre grupperna. Av praktiska skäl har man gjort en grov morfologisk indelning av bladmossor i två grupper: akrokarper (Bla, *fig 5a*), med sporofyten i mossplantans topp, och pleurokarper (Blp, *fig 5b*), med sporofyten längre ner, eller på en sidogren av mossplantan. Sporofyten är mer långlivad hos bladmossor, och dessutom har

kapseln en annorlunda byggnad, jämfört med de mer primitiva levermossorna respektive nålfruktsmossorna. I allmänhet har akrokarper ett kudd- eller tuvformigt växtsätt, medan pleurokarperna växer mer eller mindre nedliggande så att utseendet bli mer mattformigt. En i flera avseenden avvikande och särskild undergrupp av bladmossor utgör **vitmossor** (*fig. 5c*). De har en speciell anatomi och morfologi och blir vid nedbrytning huvudbeståndsdelen i torv.

Levermossor utgör en mindre grupp än bladmossor, både vad gäller storlek (oftast) och artantal. Sverige räknar färre än 300 hittills kända arter. Även levermossorna delas in i två formgrupper, bållevermossor (Lbå) respektive bladlevermossor (Lbl). Plantan hos de förra utgörs av en grön, ofta artpiskt flikad skiva, dvs en bål (fig 2, 5e, 11c och d). Bladlevermossorna har istället stam

och blad likt bladmossorna (fig. 5d). Däremot är bladen ganska olika dem hos bladmossor: nerv saknas, de är ofta flikiga på olika sätt och är utbredda i ett plan, skotten blir plana.

Förkortningarna Bla, Blp, Lbå respektive Lbl användes fortsättningsvis inom parentes efter varje artnamn på en mosa för att visa till vilken grupp en viss mossa hör till.

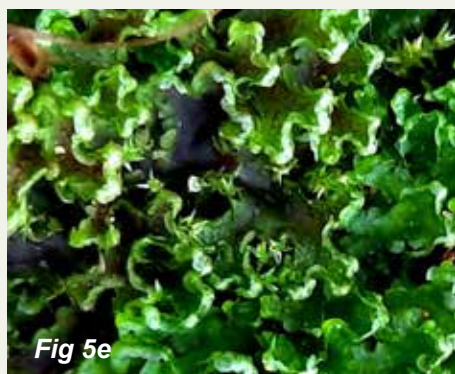
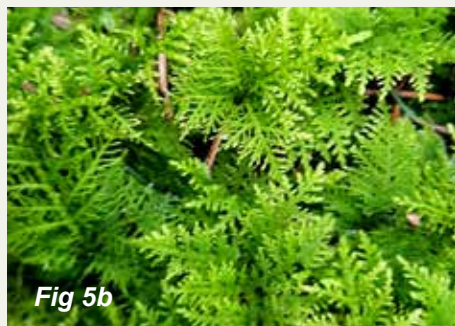

Fig 5. Representerar fem viktiga mossogrupper: a) rosmossa (Bla), b) stor tujamossa (Blp), c) granvitmossa och tallvitmossa (vitmossor), d) praktbräkenmossa (Lbl), och e) lerbålmossa (Lbå).

Bara två arter **nålfruktsmossor** är säkert kända i Sverige. De är oansenliga och sannolikt ovanliga, även om båda är funna i Hässleholms kommun. Namnet syftar på kapseln utseende, en 1 – 3 cm lång nållik dylik (fig 3), som öppnar sig med längssprickor vid spormognaden. Nålfruktsmossor bör man leta efter på naken, långvarigt fuktig jord med ringa konkurrens från andra mossor.

Mossor jämfört med andra organismgrupper i Hässleholms kommun
Genom studier av rapporter i Artportalen kan man få en mycket ungefärlig uppfattning om dels, hur artrika grupper är, liksom hur välinventerade de är inom ett visst område, relaterat till riket som hel-

het (*tabell 1*). Siffrorna i tabell 1 är hämtade i april 2022, och en del ändringar har naturligtvis skett sedan dess. Det finns ett flertal skäl till att sådana uppskattningar blir grova och delvis orättvisande. En är naturligtvis hur omfattande inventeringar som gjorts. Dessutom är det ju också avgörande hur mycket av alla gjorda observationer som har rapporterats till artportalen. En annan sak som påverkar är att man kan rapportera på underarts-, släktes-, familje- eller annan gruppnivå i Artportalen, vilket är gjort i olika utsträckning inom olika grupper. Av de 442 taxa av mossor som rapporterats inom Hässleholms kommun är t.ex. bara 387 rena arter.

Organismgrupp	Antal rapporterade i Sverige	Antal rapporterade i Hässleholms kommun	% sedda taxa i kommunen av samtliga i Sverige
Fladdermöss	27	19	70
Fåglar	1006	331	33
Mossor	1448	442	31
Grod- och kräldjur	54	15	28
Kärlväxter	7345	2056	28
Andra däggdjur	127	29	23
Ryggradslösa djur	24589	4878	20
Svampar	6730	1188	18
Lavar	2263	338	15
Fiskar	226	26	12
Alger, mikroorganismer	614	7	1
Samtliga	44429	9329	21

Tabell 1. Antal registrerade taxa i Artportalen av olika grupper i Sverige 1900 – 2022. Med ovan sagt kan konstateras att Hässleholms kommun verkar ha ungefärlig 1/3 av den mossflora som rapporterats från hela landet. Det är rimligt att tro att det ger en ganska realistisk bild av hur det förhåller sig i verkligheten.

Några vanliga mossor och i vilka miljöer hittar man dem?

Till de i Artportalen mest rapporterade mossorna i kommunen hör de mycket vanliga och dessutom välkända arterna kvastmossa (Bla), cypressfläta och gräshakmossa (båda Blp). Cypressfläta och kvastmossa växer på stenar, murar och trädbaser/-stammar i nästan alla miljöer. Kvastmossa är dessutom en viktig del av mossmattor i hedbarrskogar. Gräshakmossa (fig 1) hittar man lätt på varjehanda öppen gräsplan, liksom även i gläntor och längs markvägar i skog.

En mindre känd art är hårklomossa (Blp), också denna har rapporterats flitigt. Namnet påminner om att bladen är vackert klocklikt böjda och avslutas med en lång, smal och hårlig spets (fig 6). Arten ingår i EU:s habitatdirektiv och har av det skälet ett värde att bevara ur ett europeiskt perspektiv. Hårklomossa har därför blivit föremål för specialinventeringar. Den förekommer från vittsjöarnas stränder och österut längs Vieåns dalgång till Skeingesjön med en isolerad förekomst vid Bodarpasjöns sydstrand.

Fig 6. Hårklomossa växer på stenar och trädrötter nära medelvattenlinjen vid åstränder i kommunens norra del, och är en av få mossarter vars utbredning vi har god kännedom om.

Övriga mer frekvent rapporterade arter i Hässleholms kommun är bladmossor-

na fällmossa, platt fjädermossa, västlig hakmossa, guldlockmossa (alla Blp), krushättemossa, blåmossa (båda Bla), samt bladlevermossorna **långfliksmossa**, klippfrullania och släktet porrellor. När nyckelbiotopsinventeringen av skogsmark kom igång i början av 1990-talet utsågs bl.a. de nämnda arterna som signalarter. Förekomst av en, eller helst flera, av signalarterna på en viss plats förmodades indikera särskilt skyddsvärd natur. Det visade sig emellertid att flertalet av de här arterna inte var särskilt användbara som signalarter i just sydvästra Sverige. Inte minst gäller det Skåne. Bara de två förstnämnda, fällmossa och platt fjädermossa, är goda signalarter i Skånes ädellövskogar. Hittar man platt fjädermossa, oftast på äldre bok, kan man misstänka lång kontinuitet i den bokskogen, och även förekomst av många ovanliga arter bland lavar, svampar, insekter och andra småkryp.

Det finns en lång rad mossor som är vanligare i kommunen än de som är nämnda i stycket närmast ovan. Men de arterna är inte så ofta rapporterade i artportalen. Det beror på att det nu pågående inventeringsprojektet Skånes mossor har en egen databas där tills vidare alla observationer även inom Hässleholms kommun registreras.

En kort promenad till stranden

Bara en, några hundra meter lång, promenad genom trädgården, in i skogen och ner till den närbelägna sjöstranden, visar något mycket viktigt hos mossor. Det som mossorna växer på, substratet, har en avgörande betydelse för vilka mossor man hittar. Följ med på denna lilla vandring så får du se (fig 7). Jag öppnar ytterdörren. Det nedersta av de tre trappstegen har en fotskrapa.

Under den ser det ostädad ut. Men det är faktiskt inte så mycket grus, sand, lövrester och annat skräp. Det är mossor. Flera stycken. Först urskiljs den vitskimrande silvermossan (Bla). Intill växer brännmossa (Bla). Här har ingen av dem kapslar, vilket dock båda brukar ha. Brännmossans namn kommer sig av att både gamofyt (själva mossplantan) och framför allt sporofyt (kapsel med skaft) ofta får en brandröd färg (fig 8).

Över gången med betongplattor lyser plötsligt något gulgrönt: kortbladig kalkmossa (Bla), en sällsynthet för de magra och sura markerna i norra Skåne. Hit har den troligen kommit via järnvägen, där banvallen blivit påfylld med kalkhaltigt material. Jag fortsätter ut på gräsmattan. Som vanligt finns här en hel del av den allstädes förekommande gräshakmossa (Blp.), liksom – i kanterna – blek gräsmossa (Blp.). Gräshakmossa tillhör de lättaste mossorna att känna igen, då den har typiskt rätvinkligt och haklikt böjda blad, vilket ses lättast i skottspetsen (fig 1).

Fig 7. Trädgården erbjuder många olika substrat för mossor att växa på: stenmur med sur silkatsten fogade med betong med högre pH, jorden i rabatterna, gräsmattan liksom stammar och grenar av träd och buskar.

Fig 8. Under fotskrapan ger betongen en fin yta för t.ex. akrokarperna silvermossa, brännmossa och strålblommossa att växa på.

Fig 9. Hättemossor är ett stort släkte, där det oftast krävs kapslar för säker bestämning. Här är det de ganska vanliga arterna trubbhättemossa (överst) och den dubbelt så stora strimhättemossa (med spetsigare blad och två kapslar) som växer tillsammans på på grova apelpgrenar.)

De gamla äppleträdens stammar och grenar är påväxta med ett flertal olika mossor. Cypressfläta (Blp) och olika arter av släktet hätttemossor (Bla) är mest framträdande (fig 9). Sida vid sida växer här trubbhättemossa – syftar på de relativt trubbiga bladen - och strimhättemossa – kapslarna är tydligt färade (strimmiga) i hela sin längd (fig 3) . Hätttemossornas mössa (= hätta) som täcker

kapseln då den är ung, är mycket karaktéristisk. Detaljer hos hättorna, t.ex. hårlighet och ytstruktur, varierar mellan olika hättmossa-arter, och bidrar därför till en korrekt artbestämning.

Vid tomtgränsen finns en perennrabatt och en stensatt mur. Båda miljöerna ger utmärkta substrat för olika mossarter. På jorden mellan perennerna växer t.ex. vågig sågmossa, kornbryum, skogsbjörnmossa och hårbjörnmossa (alla Bla). Vågig sågmossa, som oftast har kapslar – gröna, omogna under sommaren, bruna mogna under hösten och vintern – är stor och tydlig (fig 10). Även hos den mindre arten kornbryum hittar man ibland kapslar. Betydligt vanligare är dock de groddkorn, som ofta finns i de övre bladvecken, och som givit arten dess namn. På granitstenen växer t.ex. olika arter av raggmossor, här liten bergraggmossa (Blp). Den är lik sin större släkting bergraggmossa, men har kortare hårudd och mer sällan kapslar än den sistnämnda. På betongfogar mellan stenarna hittar man, särskilt på lodytor, den lilla arten murtuss (Bla), som dock känns igen på sina jämförelsevis långa kapselskaft och stora kapslar (fig 10).

Promenaden går nu över vägen och in i bokskogen. Genast skymtar stranden av Pickelsjön. Skogen utgörs bl.a. av en erosionsbrant ner mot stranden. Marken i bokskogen är till rätt stor del täckt av boklöv. Men här och var finner man en del mossor. Särskilt vanliga är de akrokarpa skuggstjärnmossa, skogspraktmossa, skruvbryum (på bokbaser, fig 11a) och pleurokarperna väggmossa, husmossa och sidenmossor. Ett par överraskningar utgör äppelmossa och opalmossa (båda Bla). De växer på den sura och hårt packade nakna jorden i branten mot sjön. I gläntor i skogen och

Fig 10. Vid tomtgränsen kan man hitta vågig sågmossa (här med två unga kapslar) på rabattjorden (överst), en raggmossa-art på silikatstenen t.v., liksom murtuss främst på lodytor av betong. Alla tre är akrokarpa bladmossor.)

på dikeskanter kan man hitta en av promenadens få bladlevermossor, nämligen spetsblekmossa (Lbl). Den har en alldeles speciell och ganska stark doft, som, när man väl lärt känna den, gör den ljusgröna, späda mossan lätt identifierbar tillsammans med bladens två spetsigt utdragna flikar. Spetsblekmossa växer liksom ovanpå gräs, andra mossor och förna, och syns helt beroende av regn och däri lösta närsalter för sin fortlevnad.

I närheten av badplatsen är marken fuktig och grästäckt. Här trivs palm-mossa (Blp, fig 11b), åter en art som är lätt att känna igen på sitt allmänna utseende. För övrigt återkommer här t ex gräshaksmossa, en ständigt följeslagare i allehanda gräsmarker. Lite längre bort är marken sliten så att jorden ligger bar och hårt packad. Här kan man finna den ungefär centimeterstora bållevermossan rosettmossa (fig 11c). Den är något blågrön i färgen. Har man väl fått upp ögonen för hur den ser ut, och att den

behöver naken jord för att växa, kommer man att finna den lite varstans. Just i sanden vid badplatsen har jag vid ett tillfälle träffat på en annan bållevermossa, nämligen rännbålmossa. Den är nätt och jämnt synlig för blotta ögat, en ett par m m **ljusgrönt** band bland sandkornen. Här är den fotograferad genom stereolupp (fig 11d).

crister.albinsson@gmail.com

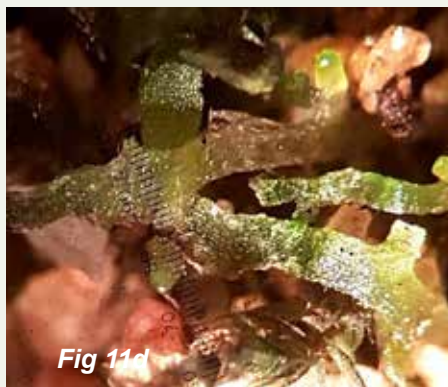

Fig 11b

Fig 11. I bokskogen kan man på trädbaser hitta a) skrubryum (Bla), med typiskt vridna blad runt stammen i torka t.v., och utspärrade blad t.h. i fuktig väderlek. På den fuktiga gräsmarken vid sjöstranden växer en matta av b) palmmossa (Blp). Två bållevermossor som växer nära badplatsen är c) rosettmossa och d) rännbålmossa.)

Bilduppslaget: Intressanta fåglar - Björn Ekberg

En tornfalk på Hovdaläfältet

Ägretthägrar och storskarvar vid fågelplattformen "Slingra dig"

En storskrake (hona) vid Tormestorps båthamn

En törnskata (honfärgad) i Tyingetrakten

Fotografen vid Vege sjö utanför Bjärnum

Store och Lille mosse - Naturparadis vid Sösdala

Bo-Göran Andersson (text & foto)

Store och Lille mosse ligger i södra delen av Hässleholms kommun. Området är **totalt ca 550 hektar stort med den största mossen på 500 hektar**. Den södra delen kallas Store Mosse och 324 hektar av den delen är ett Natura 2000-område. Om den finns det att läsa på Länsstyrelsens hemsida för de som är intresserade.

Om vi går tillbaka lite i tiden så har här brutits torv sedan 1914. Det tog dock inte fart förrän 1939 **när AB Svensk Torvförädling** bildades. Då byggdes en brikettfabrik och ett järnvägsspår drogs in till Sösdala station. Ute på mossen lade man ner en smalspårig järnväg med tre små lok och en och halv mil spår. Det grävdes ut femton mil diken för att avvattna mossen, men allt detta lades ner 1969 efter en kraftig brand. Sedan dess har området skött sig själv. **Göingebygdens Biologiska Förening** har gjort inventeringar vid några olika tidpunkter, bland annat 1972-1978 samt 1986.

Mitt intresse för mossarna startade redan 1979 och pågår fortfarande med ständiga besök varje år. Jag har sett hur naturen ändrat sig år från år. Vattensamlingar kommer och går, det växer igen, och olika fåglar kommer och försvinner. Besök av människor är i stort sett obefintligt alla årstider, förutom när det är jaktsäsong, då markägaren gillar att jaga vildsvin.

Nog om denna historia. Lilla mosse har tyvärr vuxit igen och det är nästan omöjligt att se några fåglar där idag, i alla fall sjöfåglar. Vid den sydöstra delen närmast fabriken finns den hägerkoloni som funnits där i 40 år. I år fanns det ett tiotal ungar. Jag gör ett par besök där varje år.

Mina besök på Store mosse är däremot lite fler. Det första besöket i slutet av mars ett år, var jag där för att beskåda stararnas övernattnings i vassarna. Detta sker nästan alltid närmast Ljungarum.

Mängder med starar söker nattkvisten i bladvassen

Har man en gång fått äran att uppleva detta fantastiska skådespel så är man helt enkelt fast och återkommer år efter år. Kvällarna är bästa tidpunkten att se dessa fåglar, helst strax före solnedgång. Det startar med att ett antal små flockar kommer och sedan ansluter sig fler och fler. Mot slutet av kvällen kan det nog vara 10 000-tals fåglar som efter ett tag slår ner i någon vassrugge. Om man orkar ta sig dit på morgonen och vet vart de tagit nattkvist, så måste man vara tidigt ute. Ljudet av 10 000-tals starars sång i vassen är magisk! När sedan lar-met att dra sig därifrån går, så hörs ett öronbedövande ljud av alla fåglar som lyfter. Detta sker inom några minuter.

En annan mer svårskådad fågel är vattenrallen, som ökat i takt med att vassen breder ut sig alltmer. Från en gammal inventering i slutet av 70-talet, då bara två par häckade så är det annorlunda idag. Jag skulle uppskatta att det finns ett tjugotal häckande par vid Ljungarumssjön.

Ett par andra fåglar som också ökat i antal är skäggmesen. Den häckar framgångsrikt och förgyller min dag med sitt klingande läte från vasshavet.

Hur kan man då ta sig ut i detta område? Det är långt att gå oavsett från vilket håll man ska ta sig ut. Det tar ungefär 40 minuter att ta sig dit och hem i ett lugnt tempo. En regel är att följa de gamla järnvägsspåren eller några uppmärkta stigar som jaktlaget har gjort med en fyrhjuling. Område 1 (se karta) är svårt att besöka på grund av att det är igen-växt. Område 2 som är Tångsjön går att besöka men även hit är det långt att gå. Tångsjön är områdets största sjö. Här fiskar havsörn och fiskgjuse. Sångsvanen häckar här och ofta så fiskar kungsfiska-ren längs Vramsån. Område 3 består av de centrala delarna. Detta område når man lättast från torvfabriken genom att parkera utanför. Bommarna låses dock på kvällen. Vattensamlingen på mitten brukar torka ut varje år men ett besök på våren kan ge ett bra resultat. Här rastar diverse **vadare och simänder som brus-hane**, svartsnäppa, ärta och stjärtand. På hösten när våtmarken torkat ut kan den som är intresserad av trollsländor skåda dem i tusental.

I slutet av augusti varje år händer det absolut bästa: Tusentals tranor övernattar varje kväll och kommer inflygande i små grupper, som samlas och äter samt dansar lite på sin väg söderut. Här har jag suttit och fotograferat dem varje höst. Det är även ett bra ställe att studera rovfågelsträck på. Mitt tips är: Kom hit i god tid och stanna tills solen gått ner. Ett annat speciellt tillfälle var när jag gick dit efter ett stilla regn som sedan övergick i en fantastisk solnedgång med inkommande tranor i en stark regnbåge. När jag skulle gå hem kom ett nytt regnväder så hemfärden fick bli i korta kalsonger och en torr tröja som fanns i bilen.

Område 4 är det sista området och det är lättast att besöka från Ljungarumshållet.

Det är också det bästa ur fågelsynpunkt. Där finns ett antal jakttorn, som man kan använda till fågelskådning. Som jag skrev innan så är stararna det bästa här men det finns ganska mycket annat att se och höra. Lärkfalken jagar trollsländor över vassen och häckar varje år i något gammalt kråkbo. Även rördrommen tutar i vassen vissa år. Havsörnarna och fiskgjusarna söker föda i de tre grunda sjöarna. Någon enstaka gång har aftonfalken jagat sländor över vassen. I vassen häckar vattenrall, brun kärrhök, sävsångare, rörsångare, sävsparv och skäggmes. Det finns även gott om gök.

Vattenrall

En varm försommarkväll kan du höra den småfläckiga sumphönans ploppande om du har tur. I augusti månad blommar både klockljung och vanlig ljung i kilometerlånga rader längs mossen.

Med detta hoppas jag att jag har väckt lite nyfikenhet för Store mosse och hoppas på att få träffa någon mer nästa år. Och ni som är rädda för vildsvin behöver inte vara det, jag har själv suttit mitt bland dem med en kamera och ingenting har någonsin hänt.

bga.ror.foto@gmail.com

Skäggmesar (hane & hona)

Tranorna faller på Store mosse i skenet från en regnbåge

Mossor vid Skärsjön

Carl-Axel Andersson (text) & Thomas Johnsson (foto)

I ett litet begränsat område vid sydvästra delen av Skärsjön (se karta) finns möjligheter för den mossintresserade att bekanta sig med ett stort antal mossarter. Ingen avverkning har skett här under en längre tid. Här finns dessutom en mängd olika substrat att etablera sig på. Dessa faktorer är viktiga för utvecklingen av en rik mossflora.

Med början på stranden finns några arter som föredrar fuktig miljö. Sumpvitmossan växer här i svällande mattor. Detta är den vitmossa som har den klart största utbredningen i Skåne. På sten och även direkt på marken finns rikligt med spjutmossa. Namnet kommer av att skotten har en spjutliknande spets. En annan art, som finns rikligt på stranden och annan fuktig miljö är skuggstjärnmossan. Den kan man finna på diverse substrat som sten, trädrötter, trädbaser och även direkt på marken.

Några meter upp från stranden ligger den gamla strandlinjen. Sjön är som många andra sjöar sänkt någon eller några meter under senare halvan av artonhundratalet. Ovanför den gamla strandlinjen finns rikligt med block som utgör substrat för diverse mossarter. En del block är helt täckta av **mussvansmossa**, andra av västlig hakmossa. Den mest spektakulära arten är dock levermossan stor revmossa som i fuktig väderlek uppträder i svällande mattor. Arten påträffas huvudsakligen i miljöer som varit opåverkade en längre tid. De flesta blocken har dock en varierande

Karta över Skärsjön

artsammansättning med vanliga arter som kvastmossa, husmossa, skogsbjörnmossa, cypressfläta m fl.

Uppe i sluttningen finns på ett fåtal ställen tuvor av en vitmossa, nämligen tallvitmossa. Detta är en av få vitmossor som kan växa relativt torrt. Den har som strategi i denna miljö att växa i täta och kompakta tuvor. Allt för att spara på vatten. Färgen på tuvorna varierar kraftigt från knallrött i sol till grönt i skugga.

På de gamla bokstammarna finns arter som huvudsakligen lever på bark. Nämnas kan bandmossa, plattsvepemossa, hjälmfrullania, krushättemossa och skogshättemossa. Två stora arter som väcker uppmärksamhet genom att de kan täcka en stor del av stammen är platt fjädermossa och klippfrullania. Längst i söder finns en nordvänd klippbrant med sipperytor. Här finns arter som är beroende av denna speciella miljö. Äppelmossan sitter som ljust gröna kuddar i springor eller små grottor på klippväggen. Den undviker att direkt påverkas

av nederbörden. Namnet på mossan kommer av att kapslarna som omogna påminner om små gröna äpplen. En annan art som dyker upp här är sipperraggmossan. På klippbranten finns den bara på sipperytorna. Det räcker att det sipprar vatten en del av året för att den skall klara sig.

Detta är bara ett smakprov på vad man kan hitta på lokalen. Vid inventeringen för "Projekt Skånes Mossor" hittades nästan femtio olika arter!

carlaxelandersson@yahoo.se

Flera arter mossa på gråsten

Blåmossa på marken

Flera arter kan växa på björk

Hjälmsfrullania på asp

Mossexkursion under Carl-Axel Anderssons ledning (2022-09-11)

Observationer av nattskärror i norra Skåne

Lars Olsson (text)

Om man gillar skogen, natten och fåglarna så fångar nattskärnan förr eller senare ens intresse. När vi 2018 köpte en sommarstuga nära Vittsjö började jag snart ge mig ut nattetid i trakten för att lyssna efter fågelns karakteristiska spinnande. Det var inte helt lätt: Vissa nätter hördes den, andra nätter var det tyst fast jag besökte samma platser. När jag letade i böcker och på nätet var det särskilt en skrift (*A Guide how to catch Nightjars*) som gav konkreta tips om vilka omständigheter som ökar chansen för att hitta fåglarna. Författaren, Urban Rundström, har mångårig erfarenhet av att ringmärka nattskärror i Småland. Jag passar på att tacka honom här!

Spelande nattskärror kan höras från maj till augusti. I början och slutet av säsongen kan fågelns som spelar vara på flytt men under juni och juli är sanno-

likheten hög för att det rör sig om fåglar som är stationära. Det ska inte vara för ljus; spelet börjar typiskt 30-45 minuter efter solnedgången och upphör 30-45 min före soluppgången. Men det ska inte heller vara för mörkt; klara-halvklara nätter, gärna med månsken, ökar nattskärrornas aktivitet. De gillar inte regn och dimma men marknära dimslöjor verkar inte störa. Blåst verkar dämpa spelandet och fåglarna är förstärkt mycket lättare att höra när nattvinden inte prasslar i löven. Stilla nätter går de att höra på långt håll. Det är en fördel eftersom de ofta sitter otillgängligt till.

Nattskärror gillar mossar, gles tallskog och större hyggen med uppväxande träd som inte har hunnit bli för höga (tänk hyggen som skulle vara ganska snåriga att ta sig igenom, men som går att överblicka från ett jakttorn). Lantmäteriets öppna tjänst Min karta är på många sätt en guldgruva för den naturintresserade

Nattskär

Foto: Bo-Göran Andersson

och med hjälp av den har jag kunnat se ut potentiella lokaler. Mossar är markerade som öppen sankmark. Även små mossar på någon/några hektar är av intresse och sådana finns det gott om på vissa håll. I anslutning till mossarna finns skogbevuxen sankmark som ofta består av gles tallskog. Genom att växla till flygfotoläge i karttjänsten går det bra att se hyggen, men det är svårare att bedöma hur pass uppvuxna de är. Jag har fokuserat på mossar och sank skogsmark och på kartan försökt hitta närmsta stopp som är möjligt att nå. Ibland går det bra att komma tillräckligt nära den valda lokalen med bil, ibland behöver man gå eller cykla en bit. Det är visserligen gott om skumpiga markvägar/avverkningsvägar i Skåne men det är också vanligt att vägarna utgår från en privat gårdsplan eller är förbommade eller försedda med en förbudsskylt mot infart. Med hjälp av kartan brukar det ändå gå att lista ut det mest hänsynsfulla sättet att komma så nära en krångligt belägen mosse som möjligt.

Andra hjälpmedel vid planeringen har

varit Skånes fågelatlas och Artportalen. Skånes fågelatlas redovisar förekomsten av häckande fåglar från två inventeringsomgångar, 1974-1984 respektive 2003-2009, i rutor (5x5 km) efter den ekonomiska kartans bladindelning. Häckning anges som "säker", "trolig" eller "möjlig". Om man som jag nöjer sig med att höra nattskärria spela på en plats vid ett tillfälle under juni-juli månad så motsvarar detta det svagaste kriteriet "möjlig" häckning. Jag var särskilt intresserad av de rutor där markering för häckning av nattskärria i Skånes fågelatlas saknas och där det inte heller finns någon observation av arten registrerad i Artportalen efter år 2009.

Vädret på natten går inte att förutspå särskilt långt i förväg men det är förstås fullt möjligt att planera för månens faser och höjd över horisonten. På den ideella nätsajten RL.SE finns en "planetsida" med dessa data för den intresserade. Jag hade möjlighet att ta ledigt veckan runt fullmånetid i juni respektive juli och som tur var inföll det några nätter med gynnsamt väder under dessa veckor.

På sommaren stryker fullmånens bana lågt över söderhorisonten, i juni i år nådde den som mest 6 grader över horisonten (Hässleholm) och gömde sig alltså oftast bakom trädkropparna. De närmsta åren blir det inte mycket bättre: Fullmånens höjd varierar med +/- 5 grader över en ca 19-årig period och nästa minimum infaller år 2025. Men nätterna före eller efter fullmåne kan ändå bjuda på rejält månljus; en stor del av månen är belyst och månbanan når upp till både 10 och 20 grader över horisonten. I år var nätterna före midnatt dygnet före fullmåne 14 juni och nätterna efter midnatt dygnet efter fullmåne 13 juli de bästa ur denna synpunkt.

Det är först i år som jag har systematiskt letandet på detta sätt, jag har varit ute under åtta nätter i juni och juli och har sammanlagt stannat vid 56 utvalda lokaler. På tio av dessa lokaler hade nattskärror rapporterats tidigare (i sex fall av mig själv) men 46 lokaler saknade re-

gistrerade observationer på Artportalen efter år 2009. Jag har rört mig i ett område på ca 600 kvkm i Hässleholms och Osby kommuner, i stort sett mellan väg 117, väg 23 och Smålandsgränsen, med små avstickare västerut och österut till intressanta mossar.

Jag hörde nattskärror på 34 lokaler. I Artportalen har jag för 22 av dessa lokaler inte funnit någon observation av arten efter år 2009, för 18 lokaler ingen observation överhuvudtaget i Artportalen. I något enstaka fall har det visserligen funnits rapporter i Artportalen, men det har gällt iakttagelser utanför trolig häckperiod av fåglar som inte har sjungit. En svårbedömd faktor är att det finns en del ospecifika rapporter om spelande

nattskärror i Artportalen: En huvudlokal, till exempel "Vittsjö", anges, men det saknas mera exakta uppgifter om var fågeln har hörts. Två av de lokaler där jag har hört nattskärra spela i sommar kan vara "nya" men kan också ha gett upphov till ospecifika rapporter av andra observatörer från tidigare år och är inte medräknade bland de 22/18 lokalerna utan tidigare observation.

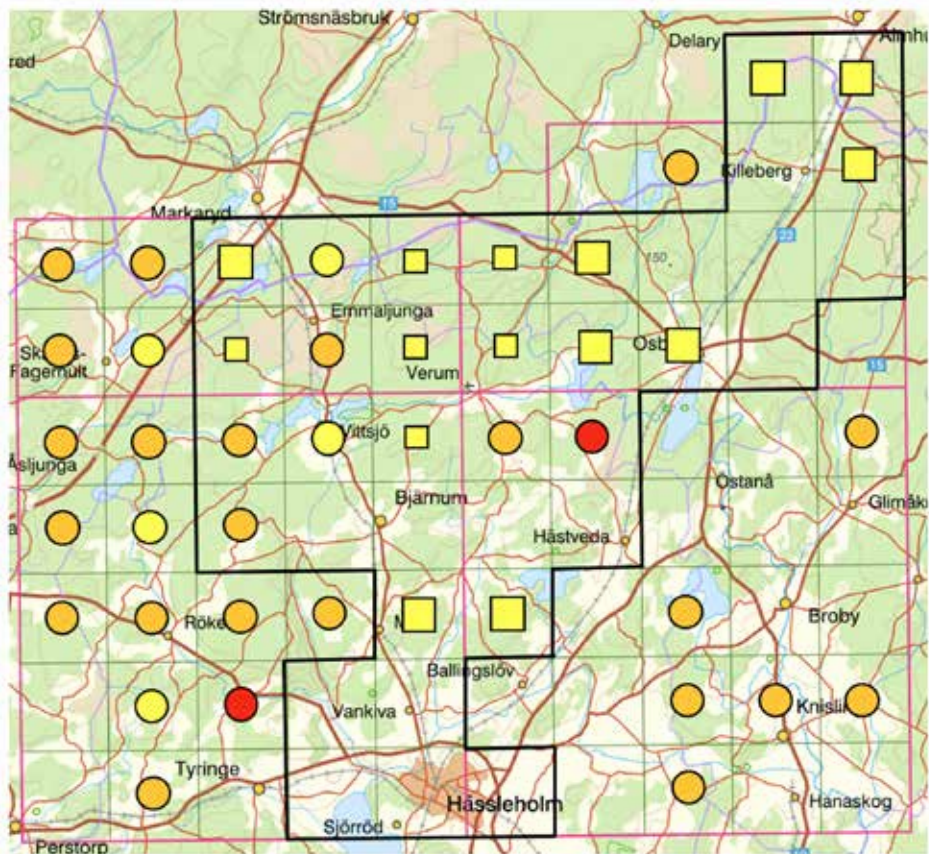
Vad som kan menas med en "lokal" är inte givet. Ibland har stoppen legat ganska nära varandra, som minst ca en km fågelvägen och två stopp efter varandra där nattskärror hörts skulle kunna betraktas som stopp vid en och samma lokal. Om jag har hört spel vid ett stopp och vid nästa stopp hört en fågel som antingen spelat nära mig eller på avstånd men från en annan riktning än mot förra stoppet, så har jag utgått ifrån att det är en ny fågel och en ny lokal. Om jag vid ett och samma stopp har hört flera nattskärror på olika avstånd, så har jag räknat det som en och samma lokal. Så "lokal" betyder egentligen: En eller flera spelande nattskärror som spelar utom (mänskligt) hörhåll från andra nattskärror som hörts spela under samma natt.

De 56 lokalerna är fördelade på 36 atlasrutor och jag har hört nattskärra spela i 21 atlasrutor. I sju av dessa rutor fanns inga häckningsuppgifter i Skånes fågelatlas eller på Artportalen innan år 2022 (två av dessa rutor ingick dock inte i atlasinventeringen eftersom merparten av ytan ligger i Småland).

Stoppen varade minst fem minuter per lokal, upp till femton minuter om jag tyckte att lokalen var lovande och vädret var gynnsamt. Vid 32 lokaler behövdes bara ett besök för att höra spelande nattskärra, vid två lokaler behövdes ett andra försök. Vid 22 lokaler hördes inte någon nattskärra; fyra av dessa fick ett andra besök, även det utan att spel hördes. "Dipparna" är samlade i tid på så vis att tio av dem är från natten till 17 juli och sju av dem från natten till 19 juli. Den 17 juli letade jag runt Hässleholm och Bjärnum och hörde inte någon natt-

skärra alls trots att vädret och månljuset var fint. Den 19 juli letade jag i området mellan Osby och Älmhult. Det var molnigare än utlovat och inget hördes på de första fem lokalerna, från klockan 3 klarnade det upp med fint månsken och nattskärror spelade vid de kommande fyra stoppen, efter klockan 4 blev det kanske för ljust (soluppgång 4.44), för vid de två sista stoppen som annars på kartan lovade gott hade eventuella nattskärror tystnat och trastkören börjat komma igång på allvar.

Efter årets letande vågar jag påstå att det finns spelande nattskärror på betydligt fler lokaler än vad som rapporteras till Artportalen. Det är lite förvånande när det gäller en fågel med ett så karakteristiskt och vittljudande läte som nattskärrans. Först och främst beror det nog på att många observationer görs som ett led i att fågelskådare fyller på sina års-

Bilden bygger på information från Skånes fågelatlas och Artportalen. Kartutsnittet visar atlasrutorna (5x5 km) i de ekonomiska kartbladen 3DNO och 3DNV samt i de delar av kartbladen 4DSO och 4DSV som berör Skåne. Cirkelarna visar resultaten från andra inventeringsomgången år 2003-2009 (SFA 2003-2009). Atlasrutor som saknade observationer i denna inventeringsomgång men där spelande nattskärror därefter har rapporterats i Artportalen markeras med kvadrater. Svart linje avgränsar atlasrutorna som jag besökte år 2022.

Röd cirkel (2): säker häckning, SFA 2003-2009.

Orange cirkel (22): trolig häckning, SFA 2003-2009.

Gul cirkel (5): möjlig häckning, SFA 2003-2009.

Liten gul kvadrat (6): spel rapporterat år 2010-2021 i Artportalen men inte i SFA 2003-2009.

Stor gul kvadrat (9): spel rapporterat år 2022 i Artportalen men inte i SFA 2003-2009. Sju av dessa atlasrutor hade inte heller några observationer i SFA 1974-1984.

listor och tomtlistor. Om man har turen att bo där nattskärrorna finns så rapporterar man från sitt hemområde, annars tar man sig till en "säker", **d v s** sedan tidigare känd lokal för att höra arten. En annan orsak kan vara att nattskärror spelar lite mer sporadiskt före midnatt och då är det lätt att missa dem på en plats där de faktiskt finns. De flesta rapporter i Artportalen gäller spel i skymningen medan det av förklarliga skäl är ont om rapporter framåt klockan 2-3 då nattskärrorna verkar vara i sitt esse. På två lokaler i närheten av Bjärnum (Hemeströ mosse och Länna sjö) hörde jag till exempel inget spel på förnatten men däremot på efternatten.

Enligt svensk häckfågeltaxering har nattskärnan blivit vanligare sedan drygt ett decennium. En tredje möjlighet skulle därmed kunna vara att nattskärnan håller på att sprida sig i landskapet och börjar dyka upp på lokaler där den inte har funnits tidigare.

Det är alltså inte lätt att veta vad "under-rapporteringen" av nattskärror beror på. Frustrerande kan man tycka, men det ändrar inte på nöjet av att kunna fylla i några luckor i nattskärrans utbredning i norra Skåne. Kartbilden sammanfattar rapporter i Artportalen efter år 2009 och de som har tillkommit genom mitt letande år 2022 (och i viss mån tidigare år).

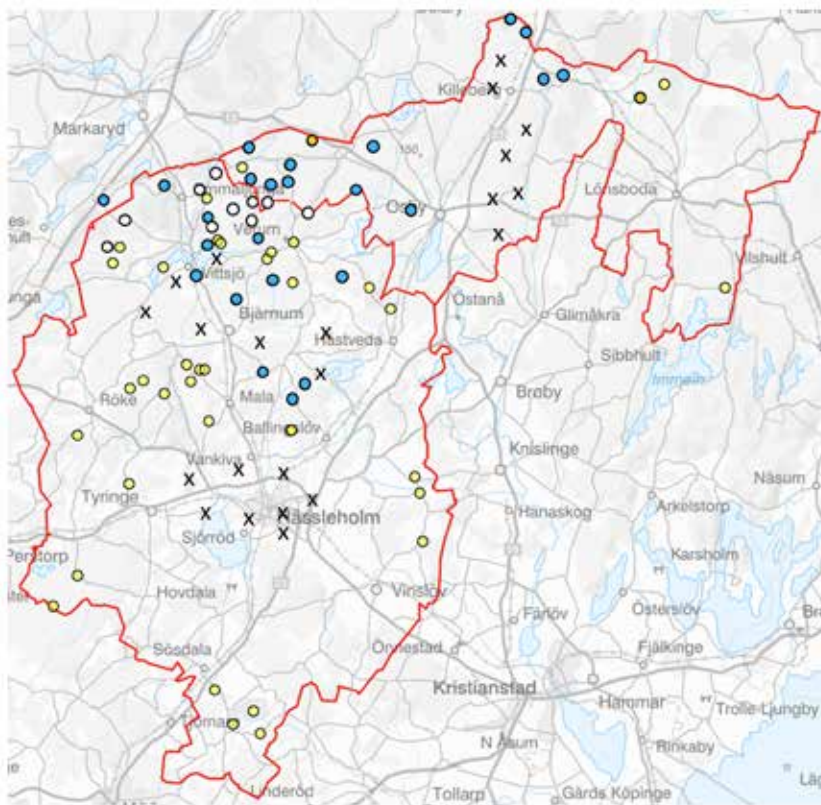
Jag har valt att inventera med bil, mest för att sommarnatten är kort och att man med cykel inte hinner besöka så många potentiella lokaler. Om det är gott om mygg och knott så kan det bli lite väl påfrestande att inte kunna komma ifrån dem. Så bilen har sina fördelar. Förutom utsläppen är den stora nackdelen med bil att det finns en påtaglig risk för att köra på djur som rör sig nattetid.

Jag vill verkligen uppmana till att köra sakta, det är väldigt mycket vilt i rörelse! Tystnaden och stillheten gör natten lite enahanda, men medför också att det blir mer spännande när det väl hörs eller händer något. Ibland har nattskärrorna inte bara spelat utan har jagat eller uppvaktat varandra med vingklatschar och diverse läten. De verkar då inte bry sig om min närvaro utan kan flyga ganska nära. Vid tre tillfällen har jag sett nattskärror som landat på marken och fortsatt att spela, men med långsammare frekvens, mer morrande än surrande – det låter faktiskt lite hotfullt. Förutom nattskärror har jag hört enkelbeckasiner, vattenrallar och de allstades närvarande morkullorna. Det har fått mig att tänka att om fågelsången är en orkester så övar visst rytmsektionen gärna på natten. Av mer klangfulla röster är kattugglorna de vanligaste. Ibland har tranor brustit ut i trumpetande rop och vid ett par tillfällen har jag hört trädlärkans klara, fallande toner någonstans uppifrån himlavalvet. Under en nattskärretur år 2020 hörde jag plötsligt ett hundskall på avstånd – det var i alla fall min första tanke innan jag insåg att det var en lappuggla som ropade. Senare på morgonen fick jag t o m en bild på fågeln och kunde rapportera in en säker observation. Så letande efter nattskärror har sina spinoff-effekter!

Vanligt socialt liv förutsätter regelbunden nattsömn. Visst kan man offra en enstaka natts sömn när vädret är det rätta, men chanserna att höra nattskärror på andra lokaler än de välkända ökar om man har möjlighet att kunna vända på dygnet några nätter – gärna runt fullmånatid. Det finns gott om "vita fläckar" i form av möjliga lokaler och atlasrutor med få eller inga observationer av natt-

skärror i Skåne! Jag hoppas få möjlighet att leta i nya områden nästa år. Om ingen annan hinner före? År 2023 är det fullmåne den 4 juni, 3 juli och 1 augusti...

larsmolsson@hotmail.com

Karta bearbetad från sökning på Artportalen 220903: Nattskärra; år 2010-2022; Hälskärra och Osby kommuner; säkerställd, trolig och möjlig reproduktion.

Gula prickar (35): rapporter t o m 2021, annan observatör.

Vita prickar (10): rapporter t o m 2021 av förf. (ingen annan observatör).

Orange prickar (2): rapporter år 2022, annan observatör.

Blå prickar (24): rapporter år 2022 av förf. (en rapport från Örkelljunga kommun). Två av dessa rapporter betraktas inte som nya av skäl som framgår i texten.

Kryss (22): besök utan fynd år 2022 av förf. (ej rapporterade på Artportalen).

Fågelringmärkning på Hovdala 2022

Håkan Winqvist (text&foto)

För sextonde året i rad har vi bedrivit ringmärkning av fåglar på Hovdalaområdet strax norr om slottet. Ringmärkningen sker inom CES-projektet som är rikstäckande och bedrivs på ytterligare ett 20-tal platser i landet. Platsen vi valt är omväxlande med små trädgångar, olika buskage främst av vide och björnbär och däremellan öppna marker med örter och gräs. Området gränsar i öster till Hovdalaån och omges i övrigt av odlad jordbruksmark med varierande grödor. Ringmärkningen bedrivs under fyra månader från maj till augusti och syftet med fångst och märkning är att man skall se förändringar och trender inom det häckande fågelbeståndet. Det är därför viktigt att området är något så när intakt och fångsten sker standardmässigt så att man kan jämföra mellan

åren. Det område vi valt har inte förändrats nämvärt sedan vi började mer än att träden och buskarna har blivit lite högre men i övrigt är området intakt vilket är mycket värdefullt. Vi använder samma antal nät (8 stycken 9-meters nät) och samma nätplatser varje år. Vi bedriver fångst 12 gånger med 6 timmar varje gång 3 gånger i månaden, 9 morgonmärkningar och 3 kvällsmärkningar. Vi får anpassa oss lite efter väder, då det inte går att ringmärka då det regnar eller stormar, då det finns risk att fåglarna som fastnat i näten skadas eller blir blöta och fryser. I övrigt är det ingen fara för fåglarna då näten är anpassade för ändamålet och vi går runt och vittjar näten en gång i halvtimmen.

Årets resultat

Totalt gjorde vi 222 fångster av 181 olika individer. Att det skiljer beror på att vi fångar samma fågelindivid vid flera tillfällen. En fågel som häckar mitt i vårt område riskerar ju att fångas flera gånger under häckningstiden då de är ute och söker föda och sedan skall flyga till boet och mata ungarna. De hinner glömma mellan våra ringmärkningstillfällen att det brukar stå ett nät just där. En fågel som redan är ringmärkt av oss registreras ändå och mäts varje gång. På det viset kan vi se om de går upp eller ner i vikt t ex. Ungfåglar kan man se hur ruggningen framskrider och de får mer och mer vuxen dräkt. En rödhake som är alldeles prickig och inte har något rött på bröstet när vi fångar den i mitten av juli kan i slutet av augusti vara helt vuxenfärgad med rött bröst. Av de 181 fåglar vi fångade var 104 gamla fåglar, alltså födda förra året eller tidigare

Paus i ringmärkningsarbetet

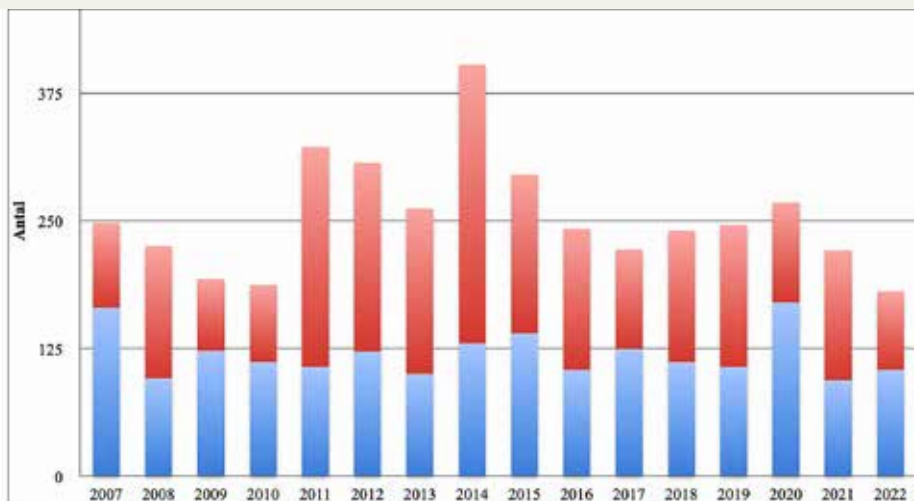

Hovdala slott med omgivande marker

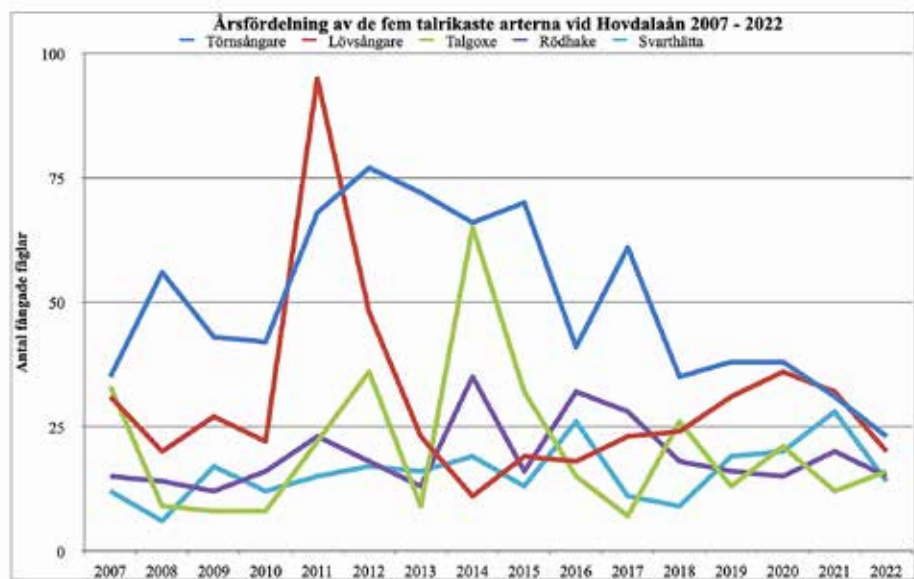
Foto: Thomas Johnsson

	05-08	05-14	05-22	06-04	06-11	06-18	07-08	07-13	07-18	08-06	08-13	08-26	Totalt
Kungsfiskare							1						1
Större hackspett	1												1
Gärdsmyg							1				2	1	4
Rödhake	1		2	1			3	3		6	5	3	24
Näktergal		1	3	2		2	2		1		1		12
Rödstjärt							1						1
Koltrast											1		1
Taltrast						1	4					1	6
Härmsångare				2	1	1							4
Törnsångare	3	5	9	2	5	4	1	2	3				34
Trädgårdssångare		4	7	3	1	2					1		18
Svarthätta	1				2	3	4	4	1	1		1	17
Gransångare	3	3			3				2		1		12
Lövsångare	6	2	2	2	3	3	1		2		1	1	23
Grå flugsnappare							1						1
Entita							5		1		1	1	8
Blåmes	1								1		2		4
Talgoxe	1	2		2			2	2	7		4		20
Nötväcka							1	2					3
Trädkrypare										1			1
Skata	1												1
Pilfink						1							1
Bofink	3				1		1					2	7
Gulspurv	1		1	3	1				1		10		17
Sävsparv											1		1
Totalsumma	22	17	24	17	17	17	24	15	21	8	30	10	222

Tabell 1. Totala antalet fångade fåglar inklusive kontroller vid varje tillfälle 2022.

Tabell 2. Antalet fångade fåglar vid Hovdala 2007 - 2022 efter ålder. Blå staplar avser gamla fåglar och röda stolpar avser unga fåglar.

Tabell 3. Årsfördelning av de fem talrikaste arterna åren 2007 - 2022.

medan 77 var ungfåglar födda i år. Detta tyder på ett dåligt häckningsresultat med en ungfågelkvot på 0,74. Det får man fram genom att dividera antalet ungfåglar med antalet vuxna. Ungfågelkvoten bör över tid ligga en bit över 1 för att populationen inte skall gå ner. Sedan skiljer det stort mellan olika arter och artgrupper. I år var det främst sångarna som misslyckades med häckningen där vi fångade 68 gamla fåglar men endast 17 ungfåglar vilket ger en kvot på endast 0,25. Medan mesarna där vi fångade 8 gamla och 19 ungfåglar ger kvoten 2,38

vilket tyder på en lyckad häckning. Varför skiljer det så mellan olika arter? Jag har inget säkert svar, men mesarna börjar sin häckning ett par veckor eller mer före sångarna och ungarna föds med samma tidsskillnad, vilket kan innebära att när mesarna matar sina ungar det var varierande väder och gott om insektslarver. När sångarnas ungar föddes hade det blivit betydligt torrare och antalet insektslarver hade blivit färre och det var svårare att hitta tillräckligt med mat.

En vacker kungsfiskare har ringmärkts

Vi fångade 25 olika arter vilket är lite under genomsnittet på 28 arter. Variationen är mellan 23 och 32 arter ett enskilt år. Vi fångade ingen ny art men kungsfiskare, större hackspett, grå flugsnappare och skata är arter som vi inte fångar så ofta. Törnsångare blev även i år den vanligaste fångststarten med rödhake på andra plats och lövsångare på tredje plats. Men om vi bara räknar antal individer och inte återfångster så var lövsångare näst vanligast och talgoxe tredje vanligast. Dock är antalet törnsångare det klart lägsta sedan vi började ringmärka på denna plats. Endast 31 individer där vi har varit uppe på 77 individer som bäst. Vad detta låga antal beror på får man nog en förklaring till om man tittar på vilken ålder det är på de fåglar vi fångar. Det visar att antalet vuxna fåglar som fångades under maj och juni var 27 vilket är ganska normalt genom åren och antalet revir inom märkområdet torde också vara ungefär som tidigare år, men antalet ungfåglar födda i år var endast 4 individer. Detta tyder ju på ett närmast katastrofalt dåligt häckningsutfall. Törnsångarna försvann också tidigt och under augusti fångade vi inte en enda.

Vi får hoppas att detta var en tillfällighet på grund av dålig födotillgång. Alla arter fångades i lägre antal än vi tidigare gjort utom gulsparrv. Av de 16 individer vi fångade var 6 gamla fåglar och 10 årsungar. Detta tyder på en lyckad häckning och mycket tyder på att det häckade minst 1 par i anslutning till fångstplatsen. Vi såg gulsparrar i området varje gång vi höll på med ringmärkningen. Kungsfiskaren vi fångade var en ungfågel och vi misstänker att de häckat någonstans i Hovdalaån då vi såg och hörde dem vid flera tillfällen. Den större hackspett vi fångade var re-

dan ringmärkt av oss som gammal hane redan 2017 och har därmed uppnått en ålder av minst 7 år. Några arter som vi saknade som vi normalt brukar fånga är främst kärrsångare som brukar häcka i området men som vi inte såg alls. Även buskskvätta och törnskata brukar vi ta några. Kommande år får visa om det är tillfälligheter att vi inte fångade någon av dessa. Likaså får vi se om antalet individer vänder uppåt igen. Det är ju normalt att fågelbestånden fluktuerar dels beroende på väder men också många andra faktorer som spelar in. Det är ju vitsen med den här typen av projekt som bedrivs standardiserat att man skall se tränder över en längre period och då kan det skilja ganska mycket ett enskilt år som inte behöver betyda så mycket på sikt. Vi har tänkt fortsätta på samma linje även kommande år.

Tack

Jag vill passa på att tacka mina medarbetare som varit med nästan varje gång, Niclas Winqvist som också tagit fram de olika diagrammen och tabellerna och Bengt Nordin som varit behjälplig vid märkningen. Jag vill också tacka HIBAB som låter området vara intakt så att resultaten mellan åren blir jämförbara.

familjen.winqvist@telia.com

Fågelrapport från Fåglasjö och Store damm 2022

Nils Arne Andersson (text)

Likt de tre senaste åren var det höga vattennivåer (**max nivå**) i både Fåglasjö och Store damm tidigt på våren. Fåglasjös vattennivå sänktes med början i slutet av augusti. Store damm sänktes också senare till väldigt låg nivå. Med dessa låga nivåer i båda sjöarna blev det verkligen ett eldorado för framförallt gråhägern. Som mest såg jag 6 ex i samma lilla pöl. Inga ägretthägrar syntes till år.

Havsörnarna flög mycket frekvent tidigt under våren med grenar och annat boplatser. Vet ej om det blev någon lyckad häckning i år. Boet ligger en liten bit från fågelskyddsområdet. Dock har jag inte sett några ungfåglar i år.

Även i år har det varit ett flertal obsar av mink. Detta kan säkert störa häckning-

ar för flera arter. Några obsar av snok i Fåglasjö.

Lillarpdämmet förstärktes från trumman (med avrinning till Store damm) och söderut. Ett stort projekt som avslutades före den första april.

Fiskgjuse:

För först gången under mitt skådande häckade inga fiskgjusar inom skyddsområdet. Jag har sett en fiskgjuse i Fåglasjö i år och det var den 23 maj i Fåglasjö. Ingen häckning eller obsar i närområdet heller i år.

Lärkfalk:

Ingen lärkfalk syntes till under året som gått, mycket tråkigt.

Trana:

Två par häckade och dom fick en resp två vuxna ungar.

Fåglasjö (låg vattenstånd)

Foto: Thomas Johnsson

Storlom:

Ett par var som vanligt i Håkanstorps mölledamm och dom syntes även till i Fåglasjö lite då och då. Mycket troligt samma par, då de syntes till endast i en damm i taget. Låg troligen på ägg då det bara var en lom synlig under en längre tid i både Håkanstorps mölledamm och sedan i Fåglasjö. Dock kunde jag ej finna några ungar i år heller.

Fisktärna och tofsvipa:

Båda arterna häckade och fick flygga ungar.

Drillsnäppa och skogssnäppa:

Inte en enda skogssnäppa syntes till i år.

Drillsnäppan som även den minskar i antal fick inga ungar som jag noterade.

Grågås:

Denna art minskar för varje år som går och detta år blev det bara några ungar. Det beror säkert på att det blir allt svårare att hitta bra gräsytor för ungarna, plus att skogen på sina ställen har avverkats, så det är inte lätt för små gåsungar

att ta sig fram i denna miljö till betesmarken.

Enkelbeckasin:

Underbar spelflyckt den första maj. Häckade för tredje året i rad och det blev också några ungar. Hur många ungar det blev vet jag inte trots att dessa syntes till lite då och då vid mina besök.

Skrattmå:

I fjol kom skrattmåarna tillbaka till Fåglasjö efter att ha mer eller mindre försvunnit för cirka 20-30 års sedan. Dock var de på annan plats än den tidigare, nämligen vid Lillarpsdämmet. Ett 20 individer fanns där i år tidigt på våren men flyttade sedan troligen p g a att vattenståndet var mycket högt och i inga lämpliga häckningsplatser fanns att hitta.

bulbifera@hotmail.com

Drillsnäppa

Trana

Foto: T Johnsson

Insekter vid Mölleröd, sydost om Finja

Pål Axel Olsson (text & foto)

Mellan Mölleröds kungsgård och Finjasjön är landskapet varierat med fuktiga kärr och mader, sandiga fält och **ädel-lövskog** med många gamla träd. Almaån är sedan länge utträtad och delar av den gamla fåran finns kvar som några korvsjöar. Vid sjön har stora videsnår brett ut sig sedan sjösänkningen, men en hävdad strandäng har återskapats i form av Möllerödsmaden. I hela området är mångfalden av insekter mycket hög och både de torra och fuktiga områdena är utmärkta livsmiljöer.

Kungsgården

Omkring Mölleröds kungsgård finns ett flertal majestätiska ekar med ett oerhört rikt insektsliv. En av de sällsynta arterna är ekglasvinge *Synanthedon vespiformis* – en fjäril som ser ut och beter sig som en stekel. Den flyger oerhört snabbt och är väldigt svår att upptäcka om man inte lockar hanarna med honornas könsferomon. Lyckligtvis finns dessa att köpa från Station Linné på Öland och de är ett viktigt hjälpmedel vid inventering av arten. Larven lever i rötade delar av ekarna. Bland andra fjärilar knutna till

ekarna kan nämnas eksnabbvinge *Favonius quercus* som kan ses flyga på högsommaren i ekens kronor och någon enstaka gång kommer närmare marken, samt två arter av ordensflyn med vackert röda bakvingar: ekordensfly *Catocala promissa* och vågbandat ordensfly *C. sponsa*.

Den gamla slottsruinen har en vallgrav omkring sig och där växer springkorn *Impatiens noli-tangere*, en ovanlig växt som är värdväxt till flera olika fjärilar. Här går det att finna larver av springkornsfältnätare *Xanthorhoe biriviata*. På de hävdade markerna i och omkring ruinen finns mindre bastardsvärmare *Zygaena viciae* och ängsmetallvinge *Adscita statice* som kan ses främst på åkervädd. Den förstnämnda är svart med röda fläckar och den senare är metalliskt grönglänsande. Även almsnabbvinge *Satyrrium w-album* har setts här. En art som har det svårt numera eftersom dess värdväxt skogsalm *Ulmus glabra* är drabbad av almsjukan.

På kungsgårdens väggar har eldlus *Pyrrhocoris apterus* påträffats. Det är en vackert rödsvart skinnbagge som

Mölleröds kungsgård 2019-09-04

Foto: Thomas Johnsson

främst finns där det växer lindar *Tilia* spp. Eldlus är en relativt ny insekt i kommunen.

Torrängen

Möllerödsfältet är idag till största delen en sandig åker, men i östra delen finns en torräng som slåttas och delvis harvas för att gynna insektslivet. På ängen finns det gott om viktiga värdväxter som gullris *Solidago virgaurea*, gulmåra *Galium verum*, gulsporre *Linaria vulgaris*, fältmalört *Artemisia campestris* och åkervädd *Knautia arvensis*. Insektslivet studeras bäst på varma sommandagar. Ängens kanske största raritet är gullrisbock *Phytoecia nigricornis*, en långhorning vars larv lever i rötterna av gullris och på försommaren kan den vuxna baggen hittas på plantans blad. När den hittades här 31 maj 2021 var det en ny

lokal för arten som annars har aktuella fyndplatser i Blekinge och några äldre fynd vid Ignaberga. En annan rödlisad skalbagge på ängen är långarmsäckbagge *Labidostomis longimana*, en bladbagge som lever på olika ärtväxter.

Ängen har ett rikt fjärilsliv med gott om gräsfjärilar och pärmorfjärilar. Grönt hedmarksfly *Calamia tridens* är en nattfjäril vars larv lever på olika gräs och den finns rikligt i denna gräsmark. Två andra nattfjärilar som finns på fältet är gulsporrefly *Calaphasia lunula* och mindre taggmätare *Aplocera efformata*, den senare lever på johannesörter *Hypericum* spp.

Asterkapuschongfly *Cucullia asteris* är som vuxet nattfly anonymt tecknat, väl lämpad för att gömma sig när den sitter

Långarmssäckbagge

stilla under dagen. Larven är däremot kraftfullt färgad, men kanske ändå svår att se bland blommorna av gullris som den glupsk sätter i sig under sensommaren. De senaste åren har den setts på Möllerödsfältet och andra sandiga trädesmarker runt Hässleholm, men den fluktuerar mycket i antal över tid.

Det finns gott om vildbin på ängen och om man studerar blommorna av åker-vädd så besöks de ofta av väddsandbi *Andrena hattorfiana* som samlar pollen nästan enbart från denna växt, och dess boparasit väddgökbi *Nomada armata* kan också hittas.

Möllerödsmaden

Redan vid parkeringen till Slingra Dig brukar det vara gott om spännande kryp.

Grönt hedmarksfly

De sandiga kullarna vid fördämningen är rika på blommor som lockar insekter. Här har sotsandbi *Andrena nigrospina* noterats samla pollen från backnejlika *Dianthus deltoides*. Här är också en bra plats för att studera de många arter av trollsländor som finns i området. En av de mer ovanliga arterna är sandflodtrollslända *Gomphus vulgatissimus*. En art som är väldigt riklig här är flodflickslända *Platycnemis pennipes*. En späd art med spatelformade skenben som är knuten till rinnande vatten.

Ute på Möllerödsmaden har en typisk våtmarksflora utvecklats sedan röjningen. Numera finns här rikligt av ängsruta *Thalictrum flavum*, fackelblomster *Lythrum salicaria* och olika arter av starr *Carex* spp. På fackelblomster lever

Möllerödsmaden

den vackert rödbruna fackelblomskinnbaggen *Adelphocoris ticinensis*. I området finns också en mängd olika arter av bärfisar, särskilt kan större rovbärfis *Arma custos* och starrbärfis *Eurygaster testudinaria* nämnas.

Madens speciella habitat understryks också av att här finns sävvårtbitare *Conocephalus dorsalis*, en art som främst finns på havsstrandängar. Dess storvuxna släkting kärrgräshoppa *Mecostethus grossus* finns rikligt ute på de fuktiga maderna.

Längs med åfåran ut mot fågelplattformen finns frodiga kanter och en mångfald av våtmarksväxter. Här hittades 2021 den sällsynta och rödlistade skalbaggen blomvassbock *Donacia tomentosa*. Larven lever i blomvassens strån och den vuxna baggen kan hittas på värdväxten eller i dess närhet. Ett par andra sällsynta skalbaggar som finns på maden är svartfläckad rödbeck *Ampedus sanguinolentus* och flugbaggen *Crudosillus ruficollis*, samt den vanligare, men mycket säregna, alplattnos *Platystomos albinus*.

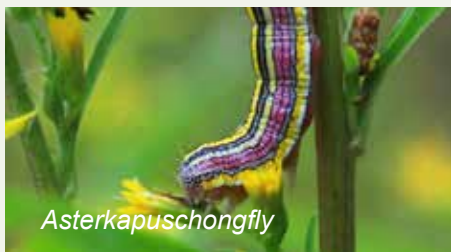
Slutord

De många ovanliga och rödlistade insekterna knutna till våtmarker, torrängar och gamla träd understryker områdets exceptionella betydelse för den biologiska mångfalden i trakten. Fågelfaunan här vid nordvästra Finjasjön är välkänd, men området besöks också alltmer av de som vill skåda och fotografera insekter. Möllerödsmaden är fortfarande ganska ung, och kan förväntas utvecklas ännu mer framöver om en lämplig hävd kan säkras för framtiden.

pal_axel.olsson@biol.lu.se

Fackelblomskinnbagge

Asterkapuschongfly

Blomvassbock

Almaan

Dagfjärilar på Linnéängen år 1980

Magnus Wall (text) och Thomas Johnsson (foto)

Bearbetning av ett specialarbete författaren gjorde om fjärilar när han gick i gymnasiet på Linnéskolan i Hässleholm.

Jag brukar fånga fjärilar lite varstans, men i år, sommaren 1980, har jag koncentrerat mig på två områden, som jag genom åren funnit ganska artrika. Det ena området är beläget i Röinge och det andra är den välbekanta Linnéängen, belägen ett par stenkast från vattentorget i Hässleholm.

Linnéängen är ett ganska öppet område, och ganska kuperat. Runt ängarna växer höga träd, främst björk, men även ek, sälg och tall omgärdar platsen. Blommor finns här också gott om. På våren finner man i den östra delen flera bestånd av olika violarter. Här finns också hallon- och björnbärsbuskar, kring vilka man om våren brukar se den lilla björnbärsnabbvingen (*Callophrys rubi*). Senare på sommaren kommer naturligtvis fler blommor, t ex fjärilsdragande rödblommade backtimjan och den på sensommaren vanliga åkertisteln. Som sagt fjärilssäsongen brukar inledas med att man i maj ser mängder av arter, men i år såg

Hagtornsfjäril

jag under denna period inga rariteter. Bara de vanligaste gräsfjärilarna. Först den 3 juli fick jag syn på en fjäril som faktiskt inte är så vanlig, nämligen hagtornsfjärilen (*Aporia crataegi*). Den kom flygande emot mig strax efter middagstid och jag slog ett slag med håven för att granska den på nära håll. Fjärilen hade en enorm vingbredd, troligen över 70 mm, och den var i ett perfekt skick. Tyvärr släppte jag den, eftersom jag redan hade ett exemplar av denna fjäril i min samling. Nu efteråt ångrar jag mig naturligtvis, denna fjäril träffar man nämligen inte på särskilt ofta. Hagtornsfjärilen var förr mycket vanlig, men efterhand som bekämpningsmedel infördes minskade den starkt i antal, beroende på att dess larv har olika fruktträd som värdväxt. Jag har dock märkt en viss tendens till ökning av antalet de senaste åren, men fjärilen är fortfarande sällsynt.

I början av juli börjar de olika pärlemorfjärilarna komma. Området var förr och är fortfarande i viss mån fortfarande mycket rikt på pärlemorfjärilar av varierande slag. Detta tror jag beror på de tidigare nämnda violbestånden, vilka torde vara fjärilarnas värdväxt. Av någon anledning har dock antalet pärlemorfjärilar i området starkt minskat. År 1977 förekom exempelvis den silverstreckade

pärlemorfjärilen (*Argynnis paphia*) i mängder i området och man kunde "välja och vraka" mellan fina exemplar. De senaste åren har dock antalet starkt minskat. Och nu tre år senare, såg jag här under sommaren ett enda futtigt exemplar, en bottennotering hittills. Orsaken till denna vet jag tyvärr ej, det kan möjligtvis vara parasitangrepp som konstigt nog slagit särskilt hårt mot den silverstreckade pärlemorfjärilen. De andra pärlemorfjärilarna, ängspärlemorfjärilen (*Speyeria aglaja*), förr kallad stora pärlemorfjärilen, liksom dess snarlika släkting, skogspärlemorfjärilen (*Fabriciana adippe*), förr kallad den allmänna pärlemorfjärilen, som enligt handböckerna paradoxalt nog är sällsyntare än den förra, fanns det dock flera av, men också de förekom rikligare för ett par år sedan.

Vidare kunde jag i början av juli se diverse guldvingar liksom en av de vanligaste dagfjärilarna, enligt min mening, luktgräsfjärilen (*Aphantopus hyporantus*). Denna gräsfjäril med sitt underligt "tumlande" flygsätt bland gräset kan man inte ta miste på.

När de välbesökta backtimjan-bestånden har blommat ut i mitten eller slutet av juli, börjar åkertistlarna slå ut, och med dem kommer alla de vanliga

Silverstr. pärlemorfjäril

Nässelfjäril

Luktgräsfjäril

färggranna ädelfjärilarna av familjen *Nymphalidae*, som t ex nässelfjärilen och vinbärsfuksen. I början av augusti börjar den andra generationen av påfågelögat att kläckas och vid ett besök den 8 augusti var denna fjäril tveklöst vanligast. Samtidigt kommer den andra generationen av citronfjärilar. När dessa tillsammans med påfågelögon, nässelfjärilar, solblekta pärlemorfjärilar, vinbärsfuksar och guldvingar kretsande kring åkertistlarna gör de att ett sådant fält verkligen är en grann syn för entomologen. Augusti månad på Linnéängen förflöt sedan normalt ända fram till den 18 augusti då jag i de östra kanterna fick syn på en sorgmantel. Denna ståtliga fjäril, som kan bli uppåt 80 mm i vingbredd, kom flygande och satte sig på en trädstam där jag närmare kunde beskåda den. Sorgmanteln kläcks på sensommaren och lever in i oktober. Därefter dör den och ger upphov till en avkomma som kläcks i april-juni påföljande år. Vanligast är dock att man får syn på den på sensommaren, då den besöker fruktträdgårdar med rutten frukt. Man kan även hitta den på savande träd, där den kan sitta i dagar i sträck; men blommor besöker den ej. Totalt sett är denna trevliga fjäril rätt sällsynt, varför jag bara

brukar se 1-2 exemplar per år, så också i år. I slutet av augusti börjar sedan antalet fjärilsindivider så sakteliga att avta, för att i oktober nästan helt ha upphört att visa sig. De fjärilar som inte har dött har gått i vinterdvala för att vakna upp påföljande år.

Slutligen vill jag citera den svenske naturforskaren Conrad Quensel, som 1806 uttryckte sin beundran för fjärilarnas skönhet med följande ord: *"Vi se således ett vingat kräk, som i sin skönhet, i regelbunden sammansättning, färger och teckning föreställer ett av Naturens konststycken, beundransvärt för den yppersta konstnär hvars pensel icke förmår nog skildra det"*.

Fjärilarnas skönhet är väl en anledning till att jag började samla på dem. När man sedan får mer kunskap om dessa insekter, så håller man verkligen med i påståendet: fjärilar – en intressant insektsgrupp.

magnus.wall@dksh.com

Vinbärsfux

Vitfläckig guldvinge

Fågelgruppen

Floragruppen

Småkrypgruppen

NaturFOTOgruppen

Som medlem i GBF har du möjlighet att hänga med i någon av ovanstående temagrupper!

Du behöver inte vara expert, bara nyfiken på att lära mer eller lära nytt inom något av ovanstående ämnesområde!

Grupperna leds av erfarna och kunniga ledare och vi lär av varandra i ett trevligt kamratskap!

Häng med, vet ja!

Göingebygdens Biologiska Förening

Styrelsen och övriga förtroendevalda

Ordförande: **Leif Nordin**, Ekedalsvägen 21, 281 40 Hässleholm, 070-553 31 37

Sekreterare: **Lennart Björkquist**, Röingegatan 26C, 28138 Hässleholm, 070-332 31 29

Vice sekreterare: **Ingmar Kristiansson**, Ådalsvägen 48, 281 46 Tormestorp, 070-868 46 90

Kassör: **Hans Magnusson**, Golfvägen 9, 282 95 Tyringe, 070-492 60 15
Föreningens bankgiro 394-6803

Ledamot: **Jennie Ahlqvist**, Fiskevägen 11, 282 95 Tyringe, 070-214 62 96

Ledamot: **Bo-Göran Andersson**, Smålandsgatan 614, 282 34 Tyringe, 070-335 10 44

Ledamot: **Georg Malm**, Vinkelvägen 19, 281 41 Hässleholm, 070-579 22 81

Suppleant: **Björn Ekberg**, Godtemplaregatan 7, 282 34 Tyringe, 070-920 86 56

Suppleant: **Elin Svensson**, Fästingsgatan 25B, 291 34 Kristianstad, 073-390 97 55

Revisor: **Birgitta Carlson**, Hantverkargatan 2, 281 48 Hässleholm, 070-536 05 94

Revisor: **Roland Kjellander**, Bokvägen 16, 282 74 Hästveda, 070-821 17 63 (t o m sept 2022)

Revisorsuppleant: **Ingvar Andersson**, Västergatan 19, 288 32 Vinslöv, 070-315 30 12

Ansvarig utgivare för Natur i Göinge:

Leif Nordin, Ekedalsvägen 21, 281 37 Hässleholm
Tel. 070-553 31 37 e-post: leif.nordin1@outlook.com

Redaktör för Natur i Göinge:

Thomas Johnsson, Solbrinken 7, 281 41 Hässleholm
Tel. 070-331 61 26 e-post: thomas@clangula.se

Årsavgiften för 2022

är 100 kronor, dock 20 kronor för familjemedlem
och för ungdom under 18 år. Bankgiro: 394-6803

Medlemskap kan sökas genom anmälan till sekreteraren
eller annan styrelsemedlem.

Skrattmås Foto: Thomas Johnsson

Grafisk profil: **Thomas Johnsson**, thomas@clangula.se

Hässleholms Tryckshop AB • 2022 • Tryckt på miljövänligt papper och med miljövänlig färg